

Hrvatski

glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Godina XVII Broj 166

2019. ISSN 1800-5179

DOGODILO SE – NE PONOVILO SE

15. 4. 1979.

15. 4. 2019.

Sadržaj:

- 3** Dogodilo se - Ne ponovilo se!
- 6** Vijernici rimokatoličke vjere proslavili najveći hrišćanski praznik – Uskrs
- 7** Autorska večer Dragane Kršenković Brković
- 12** Blažena Ozana - svetica koja spaja crkvu
- 15** Strune koje nas spajaju
- 18** Naša zagrebačka avantura
- 22** Aktualnosti
- 34** Kronika Društva
- 36** Antiki fagot
- 39** Po bokaški
- 40** Škrinjica nostalgije – Čestitke u očima prošlosti
- 48** Đir po Kotoru
- 54** Tragom kulta sv. Agate u Boki kotorskoj
- 59** Povijest brodskih kružnih putovanja u Boki kotorskoj: VECTIS
- 62** Spomen na don Graciju Brajkovića, zaslužnoga bokeljskog svećenika i znanstvenika
- 69** Ostavština obitelji Visković u Perastu - Pokretna ostavština Viskovića
- 74** Bašćanska ploča – dragi kamen hrvatskog jezika
- 76** Grbovi kotorske vlastele XIV vijeka
- 78** Pismo čitatelja: Kotoranin Sergije Rainis

Poštovani čitatelji!

Uz svu radost što nam je kalendarski došlo proljeće, pripremali smo ovaj broj Glasnika u zimskoj atmosferi iščekujući sunce i toplije dane. Brodovi svakodnevno uplovljavaju u kotorsku luku, izletnici uveliko obilaze grad, gužve su već postale velike... ali od proljeća i dalje ni traga!

Ipak, to nas nije omelo da i u ovom broju propratimo zanimljive i značajne, aktualne događaje te se prisjetimo iznimnih ličnosti iz naše povijesti. Napravili smo *Đir po Kotoru*, ovoga puta po Pjaci od brašna, zavirili u još jednu *Škrinjicu nostalgije* i omirisali Mašov *Rožulin iz đardina*.

Odabrali smo i teme iz redovitih serijala o Viskovićima, Grbova kotorske vlastele i Kružnih putovanja (ovoga puta nastavak je obilježen brojem 63 jer smo ga u prošlom broju preskočili i označili brojem 64).

Kao urednica i netko tko više puta „okrene i prevrne“ svaki dostavljeni tekst prije pripreme za tisak, mogu vam povjeriti da sam uživala čitajući ih i radeći na njima! Nadam se da ćete u istom raspoloženju i vi dočekati ovaj broj Glasnika.

Vaša urednica
Tijana Petrović

Naslovnica: **Marko Kampe i Ivka Janković**

“Hrvatski glasnik”, Kotor, je upisan u evidenciju javnih glasila kod Republičkog sekretarijata za informisanje RCG pod rednim brojem 04/01-1828 od 31.12.2002. godine. Časopisu je dodijeljen međunarodni standardni broj za serijske publikacije ISSN 1800-5179, koji je otisnut u gornjem desnom uglu korica. Časopis izlazi mjesečno.

Adresa: **Pjaca od muzeja 361, Stari grad, 85330 Kotor**
Telefon: +382 (0)32 304 232 · Faks: +382 (0)32 304 233
E-mail: hgd-kotor@t-com.me · WEB: www.hrvaticg.com
Žiro-računi: **520-361700-17** · **510-4741-76**
Osnivač i nakladnik: **Hrvatsko građansko društvo Crne Gore – Kotor**

Urednica: **Tijana Petrović**
Uređivački odbor: **Marija Mihaliček, Tripo Schubert, Vivijan Vuksanović, Joško Katelan, Marina Dulović i Danijela Vulović**
Lektorica: **Sandra Čudina** · Fotografije: **Foto Parteli, Radio Dux, Boka News, TO Kotor, Radio Kotor, Marija Mihaliček, Ljubica Štambuk, arhiva HGD CG**
Grafička priprema i tisak: **Biro Konto, Igalo**
Naklada: 500 primjeraka

PRIJE 40 GODINA CRNOGORSKO PRIMORJE POGODIO JE KATASTROFALNI POTRES

Dogodilo se - Ne ponovilo se!

Piše:
Tripo Schubert

Nedjelja, petnaesti travanj, lijepo proljetno jutro. Meteorolozi su za taj dan predvidjeli da će sve biti kako se poželjeti može, idealno za odmor, za izlete, šetnje... Puhala je slaba bura, uz dobru vidljivost. Katolički i pravoslavni vjernici željno su iščekivali uskrсни dan. Nitko nije ni slutio katastrofu niti uočio neke predznake koji su najavljivali zlo. Međutim, tog jutra životinje su se neobično ponašale: galebovi su uznemireno slijetali na barke ribara, miševi su trčali po kaniželama, mačke su mijaukale, zmije su u neuobičajeno vrijeme ispuzale iz svojih skrovišta, kokoši uznemireno mahale krilima... Stanovništvo nije pridavalo pažnju ovom neuobičajenom ponašanju životinja. Nitko nije

Petnaestog travnja 1979. godine sat na gradskom tornju na Trgu od oružja u Kotoru zaustavio se na sedam sati i devetnaest minuta

slutio da su one predosjetile opasnost. Tog kobnog jutra mnogi su, s obzirom na to da je bio neradni dan, još spavali dubokim snom. U jednom trenutku tlo se snažno zatreslo.

Seizmološka stanica objavila je da je Crnogorsko primorje pogodio snažan potres. Sve radio postaje u okruženju obavještavaju o dramatičnoj situaciji. Radio Titograd objavljuje vijest dopisnika iz Kotora, Tomislava Grgurevića: „Kotora više nema... obala je potonula... grad je skoro srušen... Stanovništvo napušta grad, bježi...“

Izgledalo je kao da se pakao spustio na Zemlju. Iako se činilo da je trajao cijelu vječnost, potres je trajao samo dvadeset sekundi. Trebalo je nekoliko minuta da utihne buka koja je dopirala iz podzemlja, iz morskih dubina, s neba... odasvud.

Seizmolozi su bili vrlo brzi. Priopćili su da je epicentar bio u moru, između Bara i Ulcinja. Potres je imao magnitudu od 7 jedinica Richterove ljestvice s intenzitetom od 9 stupnjeva Merkalijeve skale. Poginula je 101 osoba, a 1.700 je ozlijeđeno. Nastala

je golema materijalna šteta, procijenjena na više od 70 milijardi dinara. Međutim, Savezna skupština donosi Zakon o obnovi Crnogorskog primorja pa su sve republike bivše Jugoslavije godinama solidarno sudjelovale u obnovi stradalog područja.

Tragovi prirodne nesreće odavno su u mnogim sredinama izbrisani. Tragovi i ožiljci ostali su posebno u dušama onih koji su u toj katastrofi izgubili svoje najdraže. Na žalost, i nakon 40 godina u staroj gradskoj jezgri Kotora ostale su još najmanje tri zgrade koje podsjećaju na taj dan, ali i opominju prolaznike na moguću tragediju jer se nalaze u ruševnom stanju.

U Kotoru je 15. travnja 2019. godine u povodu toga tragičnog događaja održano nekoliko manifestacija u organizaciji Općine, OJU Muzeji i JU Kulturnog centra „Nikola Đurković“.

U polivalentnoj dvorani u crkvi sv. Pavla održan je okrugli stol pod nazivom „Četrdeset godina od zemljotresa u Kotoru“.

Na skupu su bili prisutni: predsjednik Općine Kotor Vladimir Jokić, predsjednik Općine Kotor u vrijeme potresa Boško Mačić, sekretarka Crnogorske nacionalne komisije za UNESCO pri Ministarstvu kulture Crne Gore Milica Nikolić, predsjednica SO Kotor Dragica Perović, potpredsjednik Općine Kotor Milivoj Samardžić, sekretarka Sekretarijata za kulturu, sport i društvene djelatnosti Jelena Vukasović, konzul Republike Hrvatske u Crnoj Gori Marijan Klasić i direktor OJU „Muzeji“ Kotor Dušan Medin.

Na samom početku okruglog stola prisutni su imali prilike pogledati kratki film u kojem se obratio mr. Jovica Martinović, arheolog.

Tradicionalno kolo

Točno u podne na Trgu od oružja odred Bokeljske mornarice uz pratnju gradske muzike otplesao je tradicionalno kolo, uz prisutnost mnogih turista i građana Kotora te okolnih mjesta.

Sa suzama i sjetom, ispod sata s kojeg je otkucavalo podne, prisjećali su se toga dana stari Kotorani, dana kada su se prije 40 godina kazaljke zaustavile na 7 sati i 19 minuta.

Dokumentarna izložba fotografija „**Kotor od zemljotresa do danas**“ u Galeriji solidarnosti izazvala je veliku pažnju mnogobrojnih posjetilaca koji su se prisjetili teških trenutaka i minutom šutnje odali poštovanje svim stradlima.

„Nakon prvih vijesti 15. aprila 1979. godine koje su otišle iz Kotora, a koje su glasile da Kotor više nema, mi danas svjedočimo da Kotor ipak ima, da je uspio iz pepela i ruševina uskrsnuti. To je poruka Grada svima nama, da Grad i život bez obzira na to pred kakvim izazovima se našao, bez obzira na to što ga mučilo, uvijek nađe način da se ponovo rodi“, rekao je gradonačelnik Kotora Vladimir Jokić otvarajući dokumentarnu izložbu. Autor izložbe, prof. dr. Stevan Kordić, predstavljajući autorsku ideju i koncept izložbe rekao je da izložbu čine 33 fotografije od 9 autora i prikazuju opseg od 15. travnja 1979. godine do travnja 2019. godine: „Cilj izložbe je da prikaže posljedice razornog zemljotresa koji je razorio Kotor, kao i proces obnove grada, normalizaciju života u njemu koju pratimo do današnjih dana.“

Dušan Medin, direktor OJU Muzeji Kotor, Stevan Kordić i Vladimir Jokić

U Gradskoj galeriji otvorena je izložba dokumentarnih fotografija pod nazivom „**Katastrofalni zemljotres 1979. godine**“, čiji je autor Marko Kampe.

Izložbu je otvorila Nada Radović, profesorica književnosti u mirovini i autorica knjige o potresu u Kotoru.

„Bilo je najljepše proljetno jutro, najtiše, puno sunca, mirisa, bio je Uskrs. Ljudi su se radovali da će ovaj praznik provesti sa svojim porodicama, u svojim kućama. Međutim, desilo se ovo. Dovoljno je vidjeti na zidu fotografiju Fjorda i čuti tu priču. Svaka od ovih fotografija ima svoju priču“, rekla je Radović.

„Hvala što ste našli vremena da obidete moj skromni doprinos u povodu 40 godina od zemljotresa u Kotoru!“, poručio je Marko Kampe, autor izložbe.

U crkvi sv. Pavla održan je znanstveni skup „**Zaštita kulturne baštine Kotora od zemljotresa do danas**“.

Na skupu su govorili stručnjaci iz područja arheologije, arhitekture, slikarstva i konzervatorstva.

„Iako je tema ‘40 godina od zemljotresa’ potresna, u isto vrijeme mi slavimo 40 godina Kotora na UNESCO-voj listi“, podsjetila je Milica Nikolić, sekretarka nacionalne komisije za UNESCO pri Ministarstvu kulture Crne Gore.

Vilma Kovačević, magistrica arheologije, osvrnula se na prilike koje je potres stvorio za arheološka istraživanja:

„Zemljotres je napravio veliku štetu, srušio, razorio, otvorila se Zemlja. Ali to je za nas arheologe ipak bila prilika da nešto vidimo, odnosno da kroz obnovu grada dođemo do rezultata do kojih inače ne bismo došli“, rekla je Kovačević.

Govorili su još: prof. arh. Aleksandar Radojević, arhitektica Vlasta Mandić, slikarica-konzervatorica Jasminka Grgurević, arhivistica Snežana Pejović, historičarka umjetnosti Marija Mihaliček, ar-

hitekt dr. Ilija Lalošević i prof. dr. Milenko Pasinović, koji se prisutnima obratio pismenim putem jer nije mogao biti prisutan na ovom događaju. Moderatori programa bila je Jasna Stijović.

Vjernici rimokatoličke vjere proslavili najveći kršćanski blagdan – Uskrs

Kotorski biskup mons. Ilija Janjić

Priredila:
Tijana Petrović

Kršćani diljem svijeta koji po gregorijanskom kalendaru obilježavaju vjerske blagdane proslavili su u nedjelju, 21. travnja, blagdan Uskrsa, koji simbolizira pobjedu života nad smrću, dobra nad zlom, svjetla nad tamom, milosrđa nad grijehom. Blagdan je to novog života Isusa Krista, ali i svakog vjernika. Osim što slavi Isusovo uskrsnuće, Uskrs je blagdan nade, rađanja, novih početaka.

Najveći kršćanski blagdan svečano je proslavljen u svim župama Boke kotorske.

Kotorski biskup mons. Ilija Janjić obratio se vjernicima u svojoj poslanici: „I ove godine sa svima vama želim razmišljati o tajni Isusove muke, smrti i uskrsnuća. Isusov križ i uskrsnuće zalag su našeg

spasenja. Ta riječ-zalog podsjeća nas na svu velikodušnost Božjeg milosrđa prema slabim ljudima i na nesebičnost njegove ljubavi: da bi pružio nadu, ruku spasenja palom čovječanstvu, Bog nije ni svog Sina poštedio. Isus Krist, koji je na zemlji proveo 33 godine, pravi Bog i pravi čovjek, pokazao nam je u svojim djelima i naviještanju Radosne vijesti put kojim nam je ići kako bismo već u ovozemaljskom životu predokusili Kraljevstvo Božje. Isus nam je svojom spasiteljskom mukom dao najjasniji primjer što znači ljubiti bližnje do kraja: predavao je sama sebe sramotnoj smrti na križu da bi nas svojom žrtvom otkupio...

U različitim prigodama u kojima se Krist uskrsli ukazuje možemo prepoznati Božju strpljivost po kojoj nam dopušta da do punine prihvaćanja i vjere stignemo postupno. To čini i danas, kada se okupljamo u njegovo ime kako bismo lomili kruh – blagovali njegovo tijelo i slušali njegovu riječ. I danas nas želi dotaknuti, prodrijeti u naša srca i dati nam potrebnu milost i ohrabrenje, da vjerujemo u njegovu trajnu prisutnost u Crkvi, da vjerujemo u Božju pobjedu, unatoč tminama grijeha, zla i mržnje, za koje nam se nekad može činiti da vladaju u ovom svijetu i među nama.

‘Da Krist nije uskrsnuo, uzaludna bi bila naša vjera’,

„Da Krist nije uskrsnuo, uzaludna bi bila naša vjera”, u toj rečenici sv. Pavao sažeo je tajnu Kristove pobjede nad smrću.

u toj je rečenici sv. Pavao sažeo tajnu Kristove pobjede nad smrću. Naša se vjera temelji na Kristovu uskrsnuću, na njegovoj pobjedi nad smrću i grijehom. Ali vjera nisu samo riječi, nego i djela koja moraju biti u skladu s onim što vjerujemo. Neka nam ovogodišnja proslava Uskrsa pomogne da i naša vjera uskrsne i da svojim djelima možemo svjedočiti da smo Kristovi učenici te njegovu ljubav pronositi u našoj svakodnevnici.

Okoristimo se Božjom ljubavi koja će nas pratiti sve do naše smrti i koja će nas dovesti do naše pobjede i našega uskrsnuća.

S tim mislima želim vam svima sretan Uskrs, što isto želim braći pravoslavcima koji će Kristovo uskrsnuće proslaviti za tjedan dana”, rekao je uz ostalo biskup Janjić.

**U POVODU 23. TRAVNJA, SVJETSKOG DANA KNJIGE I ZAŠTITE
AUTORSKIH PRAVA, U KOTORU ODRŽANA TRI DOGAĐAJA
POSVEĆENA OVOM ZNAČAJNOM PRAZNIKU**

Autorska večer Dragane Kršenković Brković

Priredila:
Marina Dulović, prof.

Općinska javna ustanova „Muzeji“ Kotor i *Hrvatsko građansko društvo* Crne Gore – Kotor bili su organizatori književnog programa pod nazivom „Autorsko veče Dragane Kršenković Brković“. Večer je održano u Galeriji solidarnosti – Palači Pima s početkom u 19 sati. Razgovor s književnicom, o njezinom ro-

mansijerskom radu, vodio je istaknuti književni kritičar, novinar i publicist Vlatko Simonović. Na početku večeri prisutnima se obratila Marina Dulović, muzejska pedagoginja ustanove, koja je nakon pozdravne riječi istaknula: „Danas proslavljamo njezino veličanstvo KNJIGU i vjerujem da ćete se složiti sa mnom da je danas to vrlo važno, kao i oduvijek naravno, ali u eri novih tehnologija, brzih

i površnih informacija, lako dostupnih, elektroničkih čitača, bitna vrijednost sadržaja knjige, ali i sam fizički kontakt s njom - treba njegovati i sačuvati. Svjetski dan knjige proslavlja se kako bi se promoviralo čitanje, objavljivanje i zaštita autorskih prava. Praznik se počeo slaviti u Španjolskoj 1923. godine po starom običaju iz srednjeg vijeka kada su muškarci voljenim ženama poklanjali ruže, a one

Dušan Medin i Danijela Vulović

uzvraćale knjigom. Posljednjih godina u Kataloniji se svakog 23. travnja proda 400.000 knjiga i čak 4.000.000 ruža. Također, praznik je utemeljen prema inicijativi španjolskih knjižničara koji su odlučili da tom gestom daju počast Servantesu koji je umro na taj dan. Ovaj datum smatra se i datumom smrti Viliijema Šekspira, a kao Muđunarodni dan knjige (International Day of Book) odlukom Generalne skupštine UNESCO-a iz 1995. godine osnovan je i obilježava se u cijelom svijetu.“

Prije nego što je počeo razgovor s književnicom Draganom Kršenković Brković, obavljen je protokolarni dio večeri koji se odnosio na uručivanje povelja i tiskanog te elektroničkog izdanja svih 165 brojeva Hrvatskoga glasnika sljedećim ustanovama: OJU Muzeji – Kotor, Državni arhiv Kotor, Pomorski muzej Crne Gore, Gradska biblioteka i čitaonica Kotor, Pomorska biblioteka, Narodna biblioteka i čitaonica Tivat, kao i svim bibliotekama od Ulcinja do Herceg Novog kojima će poklon biti naknadno dostavljen. Povelje je u ime predsjednika HGD CG, Marija Brguljana, uručila članica Upravnog odbora i Uređivačke redakcije Danijela Vulović.

U nastavku večeri Dragana Kršenković Brković je, uz muzičku potporu Betovenove Mjesečeve sonate, koju je na klaviru izvela Marina Dulović, pročitala jedan dio iz zbirke pripovijetki „Vatra u Aleksandriji: „...Vremenom, Anju je pritisla i neka posebna težina koja je zračila iz uskih ulica njenoga grada, stešnjenog između visokih planina i mora. Hodajući po glatkim oblucima od belog, ispranog kamena, po ko zna koji put klizeći pogledom po bronzanim zvekirima, visokim prozorima sa oronulim žaluzinama, po kamenim vencima uklesanim iznad vrata,

po načetim fasadama palata pomoraca i plemića iz prošlih vremena, po malenim trgovinama sa skalinama i crkvama, udišući prigušene mirise vode i memle, prateći linije širokih krošnji mirisnih leandera, lovora, čempresa, naslućivala je život koji je pulsirao unutar gradskih zidina, skriveni život suspregnut okoštanim običajima, opterećujućom tugom i nejasnim, a tako snažnim žudnjama. Anja i njen grad su disali istim ritmom, onim damarom koji je nagoveštavao sve dublje poniranje u maglinu neizvesnosti i nemira.“

Na pitanje Vlatka Simunovića o autentičnim pričama iz zbirke pripovjedaka „Gospodarska palata“ autorica je istaknula: „Priče su različite, smještene u različitim vremenima. Kad je tek izašla knjiga shvatila sam da te priče povezuje jedan motiv – nasilje. To me nekako trglo i bacilo neki moj novi pogled na knjigu. Još jedan motiv je također ugrađen u svaku od tih priča – to je priča o ljubavi. U svom tom razmišljanju shvatila sam da je knjiga nastala kao jedno moje lično preispitivanje svega onoga što se događalo tijekom desetljeća, 90-ih godina; jedan moj lični pokušaj shvaćanja

Snežana Pejović i Danijela Vulović

što je u osnovi tih priča.“ U nastavku večeri književni kritičar Vlatko Simunović zaključio je da romani „Atelanska igra“ i „Izgubljeni pečat“ imaju puno zajedničkog sa zbirkom priča „Vatra u Aleksandriji“ - „... djeluju kao jedna cjelina, trilogija – da li je to tačno?“ Dragana Kršenković Brković na to pitanje je odgovorila: „Da, dobro ste zaključili jer u mojim djelima postoji nekoliko pitanja koja su zajednička svima nama bez obzira na vrijeme u kojem živimo, rasu, spol – to je pitanje smrti i našeg odlaska, pitanje vremena i prolaznosti, kako se s time nosimo. Ova trilogija jest na tom putu; iz priče u priču – pronalaženje i opisivanje različitih oblika u kojima se ljudi nose s tim vremenom i prolaznošću, kako se nose s tim načinom definiranja trenutka i odlaska i svog trajanja. Zato su sve te priče potpuno različite. One su smještene u potpuno različite prostore, svaka ima svoj autentičan glas, potpuno drukčiji žanrovski okvir. To su te strepnje, slutnja, mašta, vizije, snovi kao sastavni dio našeg života – ne snovi kao snivanje, mislim na snove koji se javljaju u ostvarivanju neke

Marina Dulović, Dragana Kršenković Brković i Vlatko Simunović

ideje i želje da se ta ideja tj. san ostvari.“

„Vjerujete li da su Vaše priče, kompletna Vaša proza, kadri da potaknu nešto što je duboko zapretno u čovjeku, možda zbog činjenice da Vaša fikcija ima oblik historijske legende? Zašto legende?“, pitao je Simunović autoricu Kršenković Brković: „Prvi moment je pokušaj da shvatim smisao svog trajanja, našeg trajanja, čovjeka, zadatak mi je oslušivati one valere u kojima se sve to javlja. Drugi moment je što sam počela pisati u vrijeme velikih preloma, surovih događaja i sukoba devedesetih

godina i zbog toga inzistiram na mitološkom jer je mitološko osnovna karika i poruka tih događaja. Sve što sam pokušala je otvoreni dijalog s tim i takvim čitanjem mitološkog. A šta je u stvari mitološko? To je duboko zapretno tkivo koje mi generacijama upijamo i prenosimo i takvo čitanje je pozitivno. Međutim, kada čitanje prestaje biti pozitivno i preraste u manipulativno – onda je to nečija igra, poluga koja odašilje drukčije poruke. Jedna stvar je poštovati i prenositi to. Druga stvar je kada se prijeđe granica. Svojim djelom sam pokušala osvjetliti naše mitsko vjerovanje jer naša historija, ono što se dogodilo važno je kako se ispriča, kada se dogodilo i na to kada dodate vrijeme kao talog, onda priča preraste u mitološko. Nakaradno čitanje predstavlja manipulaciju.“

Večer je završila u ugodnoj atmosferi kulturnog događaja koji zavređuje pažnju, a ljubitelji pisane riječi nastavili su druženje s knjigom u Gradskoj biblioteci i Kulturnom centru „Nikola Đurković“ uz sljedeća dva događaja koja su također svojom kvalitetom obilježila ovaj značajan praznik.

Dragana Kršenković Brković

” „Dragana Kršenković Brković pripada onom krugu suvremenih crnogorskih pisaca – spisateljica koji nisu u dnevnoj i markentiškoj žizi tekućega književnog života, ali čije književno djelo pripada onom što je danas najbolje u crnogorskoj literaturi“, zapisao je književnik i književni kritičar Borislav Jovanović. „Sve što je ova autorica napisala ima domet književne dostojnosti, tematske koherentnosti i recentne iskazanosti, odnosno forme znakovite suvremenim i idućim literarnim tokovima.“

„Djela Dragane Kršenković Brković su vitalna, puna nadstvarne slikovitosti“, istaknuo je u jednom svom tekstu književni kritičar Vlatko Simunović. „Imamo pred sobom knjige spisateljice koju karakterizira estetska upornost u traženju savršene

uzvišenosti ljepote življenja, stvarnih i mogućih ljudskih ljepota.“

Catherine Taylor-Skarica, profesorica s Kalifornijskog univerziteta Berkli, u obrazloženju zašto je odlučila uvrstiti pripovijetku *Vatra u Aleksandriji* u silabus Katedre za slavenske jezike i književnost (2007.), naglasila je: „Mene privlači ova priča za rad sa studentima zbog pogleda na Sredozemlje kao nadpolitičku kulturnu cjelinu i zbog univerzalne važnosti očuvanja ljudskih saznanja tijekom vjekova.“

Dragana Kršenković Brković autorica je romana *Ate-lanska igra* i *Izgubljeni pečat*, zbirki pripovjedaka *Vatra u Aleksandriji* i *Gospodarska palata*, zbirke jednočinki *Iza nevidljivog zida*, monografije *Poetika prolaznosti: Organizacija vremena u „Ranim jadima“ Danila Kiša*, kao i knji-

ga za djecu – *Tajna plavog kristala*, *Duh Manitog jezera*, *Muzičar s cilindrom i cvijetom na reveru*, *Modra planina* i *Tajna jedne Tajne*.

Diplomirala je na Fakultetu dramskih umjetnosti, Katedri za dramaturgiju Univerziteta umjetnosti u Beogradu i na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu. Magistrirala je na Filozofskom fakultetu, Nauka o književnosti, Univerziteta Crne Gore. Bila je gostujuća književnica i stipendistkinja *Hubert H. Humphrey Programa, OeAD, The Austrian Federal Chancellery & KulturKontakt Austria, Nemzeti Kulturális Alap* (The National Cultural Fund of Hungary), *Apexarta, Art Omi, The Whiting Foundation* i UNESCO-a u New Yorku, državi New York, Washingtonu DC, Kaliforniji, Beču, Grazu, Pečuhu, Bolonji, Bratislavi i na Rodosu.

Predavanje izdavačke kuće Arhipelag

” U organizaciji JU Kulturni centar „Nikola Đurković“ Kotor, Gradske biblioteke i čitaonice, u povodu Svjetskog dana knjige, u Multimedijalnoj dvorani održano je predstavljanje Izdavačke kuće Arhipelag i poezije Gojka Božovića. Božena Jelušić, koja je vodila razgovor s Božovićem, osnivačem Arhipelaga, primijetila je u odrednici ove izdavačke kuće da je ona uvijek na strani čitalaca. „Suštinska obveza svakog od nas jest da pokušamo da po mjeri svoga saznanja, svog iskustva, predložimo čitaocima najbolje knjige našeg vremena. Lako je danas znati da su veliki pisci Dostojevski, Balzac ili Servantes, ali treba prepoznati u svom vremenu pisce koji oblikuju jedno doba. Sjetimo se prije tridesetak godina, kada bi se izgovorilo ime tada uistinu velikih i stvarno prepoznatih pisaca kao što su Danilo Kiš, Borislav Pekić ili Aleksandar Tišma, iz-

govarajući njihova imena izgovarali smo čitav jedan kozmos značenja – istaknuo je Božović. Problem s kojim se knjiga kao medij susreće jest da ih nikada nije bilo više i dostupnije, ali da nedostaje kvaliteta. Božović to objašnjava na primjeru izbora pisaca koji oblikuju naše vrijeme. „Danas bismo se vrlo teško, čak i u

vrlo uživam književnim krugovima, dogovorili koji su to pisci koji oblikuju književne tokove našeg vremena“, rekao je Božović.

U drugom dijelu večeri predstavljena je zbirka pjesama „Mapa“ autora Gojka Božovića. Gošća Božena Jelušić sumirala je svoj doživljaj zbirke, s kojim se autor složio. „Osam ciklusa ove Božovićeve zbirke je savršena ironija jer blaženstva novog doba ne samo da nema, nego teško da o njemu možemo i da sanjamo. Čak i da počnemo od nečega što je tako povremeno kao broj ciklusa i broj pjesama, već je brojem signalizirano što to Mapom stvara Gojko Božović. On stvara svijet u sedam dana, nagovješćujući budućnost, onaj osmi dan i evo kako izgleda taj osmi dan, niz padinu do trenutka kad lirski subjekt vidi svjetla, kad pomisli da nema razloga za očaj,

a sasvim je sam u novom životu, dok mjesto na kojem se nalazi osvaja voda. A vijesti javljaju da vijesti nisu točne. I upravo te vijesti imenuju vrijeme o kojem govori. A to je vrijeme mreže. Vrijeme medija. Vrijeme ove kulture na koju smo osuđeni. I zbog toga je Mapa u stvari zbirka o tom našem vremenu“, zaključila je Jelušić.

„I think“ (ili „Misli kneza Rjepnina“)

”

Treći događaj u povodu Svjetskog dana knjige, pod nazivom „I think“ (ili „Misli kneza Rjepnina“), održali su učenici Gimnazije Kotor. Večer je započela prof. Ljiljana Čolan podsjećanjem na riječi velikog pisca Miloša Crnjanskog: „Seoba ima. Smrti nema.“ Ta misao se u ovom performansu učenika transformirala u iskaz: „Smrti nema, samo književnost.“ Učenici Gimnazije od prvog do četvrtog razreda izricali su suvremene idejne vrijednosti djela koja se obrađuju tijekom srednjoškolskog obrazovanja. Istodobno je duh sumnje imao pravo na svoj glas i tjerao sudionike da u trenutku dok govore osvijeste iskazane misli. Tako je jedan susret govornika sa samim sobom prerastao u susret samog potencijalnog čitaoca sa svijetom.

Nalik knezu Rjepninu iz „Romana o Londonu“ svaki učenik doživio je susret sa sumnjom, sa svojim Mefistom i nakon toga, misleći o

doživljenom, ostavljao svoj trag u vremenu, upisivao sebe u knjigu (ne)postojanja. Dva učenika, razgovarajući o pročitanim djelima, na neki način, izazivala su jedan drugog na osvješćivanje iskazanih misli (Nametalo se pitanje: „Što ja mislim u trenutku dok čitam i govorim o pročitanoj?“). Ostali učenici čitali su odabrane dijelove teksta iz djela o kojima se razgovaralo, kao i neke svoje omiljene književne tekstove za koje su smatrali da su važni da ih podijele s drugima baš u ovoj noći, a idejno su ih povezali s predviđenim scenarijem performansa, zapisala je organizatorica, profesorica Ljiljana Čolan.

U KOTORU JE 27. TRAVNJA PROSLAVLJENA
SVETKOVINA BLAŽENE OZANE

Blažena Ozana - svetica koja spaja crkvu

Priredio:
Miroslav Marušić

Svečanom pontifikalnom svetom misom u subotu, 27. travnja, u Kotoru je obilježeno 454 godine od smrti blažene Ozane, zaštitnice Kotorske biskupije i suzaštitnice Kotora, koju podjednako štiju katolici i pravoslavci.

Pontifikalnu sv. misu predvodio je kotorski biskup monsinjor Ilija Janjić, u crkvi svete Marije od Rijeke, a pjevanje je predvodio župni zbor Kotorske katedrale, uz orguljsku prat-

Blažena Ozana već je za života postala toliko štovana u crkvi i gradu Kotoru da su njezina dobročinstva našla mjesto i u himni u kojoj stoji: „Ponizna kćeri svetoga Dominika – rodu si dika.“

nju s. Dragice Kuštre. Svetoj misi uz mnogobrojne vjernike i hodočasnike prisustvovali su i dominikanci iz Dubrovnika i Zagreba, te sestre Dominikanke s Korčule, čijem redu je

blažena Ozana pripadala. Svoje štovanje Blaženici iskazali su i mještani iz Releza, rodnog sela blažene Ozane Kotorke.

„Blažena Ozana je bila vjerna i ponizna sluškinja. Bila je

(1930. godina) Dominikanci nose kovčeg Blažene Ozane u pratnji sestara Dominikanki i predstavnika sela Relezi

služavka u pravom smislu, jer je služila Bogu i čovjeku. Provela je svoj život u izbici, s dva prozora. Jedan je gledao prema crkvi a drugi prema gradu. Hranila se Kristom i zato je mogla savjetovati sve one koji su joj dolazili. Njezinom je zaslugom Kotor sačuvan od neprijatelja Europe. Zato je ona i najveća građanka grada Kotora”, rekao je biskup Jannić u svojoj propovijedi.

Blažena Ozana rođena je 1493. godine u selu Relezi u središnjoj Crnoj Gori, a umrla je u Kotoru 27. travnja 1565. godine na glasu svetosti. Spominje se kao blažena već 1602. godine u testamentima kotorskih građana. Crkva joj je priznala štovanje 20. studenoga 1927. godine. Pripadala je redovnicama trećerednicama svetoga Dominika, kojima

je prišla 25. siječnja 1515. godine kada je položila zavjet siromaštva, čistoće i poslušnosti. Provela je 52 godine u samostanskoj ćeliji u strogoj pokori, a danas se njezino neraspadnuto tijelo čuva u crkvi sv. Marije od Rijeke. Godine 1665. uvrštena je među zaštitnike grada Kotora i biskupije, a liturgijski se slavi 27. travnja.

Plemenitosti i posvećenosti Blažene Ozane (1493. – 1565.) s vremenom su pridodana i čudotvorstva, poput onog kada je predvidjela potres u Kotoru (1563.) ili kada se molitvom borila protiv kuge. Posebno se pamti u vrijeme napada Hajrudina Barbarose na Kotor kada je, nakon što su Španjolci osvojili Herceg Novi, sa 70 galija i 30.000 mornara doplovio 11. kolovoza 1539. godine pred kotorske zidine. Tada je kotorski biskup Luka Bisanti osobno zamolio blaženu Ozanu da izađe pred narod i ohrabri ga na obranu grada. „Uvjeravanje blažene Ozane o sigurnosti pobjede toliko je utjecalo na stanovništvo da se sve diglo na oružje, čak i žene i djeca“, navodi se u izvorima.

Dana 16. kolovoza 1539. godine Barbarosa se povukao iz Kotorskog zaljeva ostavljajući Kotor neosvojen dok je Herceg Novi sve do 1687. godine ostao

u rukama Otomanskog carstva. U znak sjećanja na ovaj događaj 1540. godine sagrađena su nova (sjeverna) gradska vrata na Škudri kao spomenik, a blažena Ozana će već za života postati toliko štovana u crkvi i gradu Kotoru da će njezina dobročinstva naći mjesto i u himni u kojoj stoji: „Ponizna kćeri svetoga Dominika – rodu si dika.“

U Kotoru je 1930. godine održana velika svečanost u povodu „potvrde i odobrenja štovanja blažene Ozane, prve južnoslavenske svete od strane Apostolske stolice“, a 24. lipnja te godine tijelo blažene Ozane postavljeno je u novi kovčeg u crkvi svete Marije, koji je rad kipara akademika Antuna Augustinčića. Prijenos je izvršen uz prisutnosti kotorskog bi-

skupa i grupe liječnika koji su konstatali da je (nakon 365 godina od upokojenja) „tijelo neraspadnuto, ruke u zglobovima gibljive, dobrim dijelom sačuvana koža, zglobovi nerastavljeni (stopala fale obostrano), svi prsti čitavi, čak su i nokti sačuvani...“, što je bila dodatna potvrda njezine „blaženosti i svetosti“.

Nedostajuća stopala posljedica su čina iz 1619. godine kada su kotorske dominikanke u strahu od kuge pobjegle za Dubrovnik i sa sobom ponijele tijelo blažene Ozane.

Kada je trebalo da ga vrate, prior samostana, gdje je čuvana svetica, prvo je odbio da vrati tijelo, a onda su „skinuta s tijela stopala i zadržana u Dubrovniku“ na način da ih je stonski biskup „postavio u kutiju, obloženu srebrom i zapečatio svojim pečatom“.

U znak poštovanja prema blaženoj Ozani škrinja s njezinim tijelom je 2009. godine, u povodu 12 stoljeća prisutnosti svetoga Tripuna u Kotoru, bila izložena u istoimenoj katedrali.

Njezin kult danas je, uz Kotor i cijelu Boku, prisutan i u Dalmaciji. Mnogi je poštuju kao predstavnicu ekumenizma – pokreta za ujedinjenje istočne i zapadne crkve.

Strune koje nas spajaju

Priredila:
Marina Dulović, prof.

Koncertom na kojem je u novoj dvorani tivatskog Centra za kulturu, koja nosi naziv 'Mala scena', nastupio komorni sastav „Quartetto Energie Nove“ iz Švicarske, službeno je najavljen drugi po redu festival klasične muzike „Mediterranske note“.

Voyagerovi zlatni diskovi s odabranim zvucima i slikama koje predstavljaju raznovrsnost života i kulture na Zemlji lansirani su prije četrdeset godina i namijenjeni su za bilo koji intelektualni oblik života onih koji ih pronađu na drugim planetima. Na jednom

disku i dalje „plovi“ Betovenova muzika, s jednom stavkom Gudačkog kvarteta br. 13, kao izvanvremenska vrijednost našeg planeta. „Upravo iz kvarteta kojeg ćete večeras čuti jedan stavak je poslan u svemir kao primjer zvuka koji dolazi sa Zemlje“, rekao je Ivan Vukčević, violinist i osnivač ovog ansambla, pozdravljajući prisutne.

U suvremenom ambijentu koji tek treba pokazati je li i akustički standard urađen na valjan način, predstavio se Gudački sastav koji čine: Hans Liviabela - violina, Barbara Čanamea - violina, Ivan Vukčević - viola i Feliks Fogelsang - violončelo. Na progra-

Tivat će ovoga ljeta drugi put biti domaćin festivala „Mediterranske note“, a publika će uživati u nizu nesvakidašnjih koncerata klasične muzike

mu je bio jedan od posljednjih Gudačkih kvarteta Ludviga van Betovena, br. 13, Op. 130 u B-duru, djelo velike snage iz posljednjega stvaralačkog razdoblja ovoga slavnog kompozitora, koje je u svoj svojoj ljepoti dalo muzičarima mogućnost da se publici predstave u najboljem svjetlu. Vješto izrađeni svi detalji i usklađeni nastupi pojedinih instrumenata u njihovim uvijekbanim dijalozima odavali su dojam nesputanog, virtuoznog i skladnog sviranja. Za izvedeni Gudački kvartet

pomno su odabrane dinamičke vrijednost u velikim kontrastima, a jedinstvo harmonije ostvareno je uigranošću svih muzičara i stilskom dotjeranošću samog izvođenja. Od kada je sastav u kojem su udružene dvije violine, viola i violončelo postao ustaljena forma još iz doba klasicizma, tako je utemeljeno i mišljenje da je Gudački kvartet sastav u kojemu muzikom „razgovaraju četiri razumne osobe“. Tako je bilo i te ugodne travnjačke večeri na koncertu koji se može uvrstiti u izvanredan muzički doživljaj, koji potvrđuje da Tivat korača golemim koracima u suvremeni i napredni svijet.

Nakon koncerta na kojem je publika dugim pljeskom nagradila izvođače, violist i umjetnički direktor festivala „Mediterranske note“ Ivan Vukčević istaknuo je: „Zadovoljstvo mi je što mogu najaviti drugi festival na kojem će nastupiti muzičari svjetskoga glasa i najvećeg nivoa. Ističem violiniste Baibe Skride i Robyja Lakatoša, violončelistkinju Herijet Krajh i pijanistkinju Nino Gvetadze. Naša dužnost kao umjetnika je da kroz svoju djelatnost promovi-

ramo klasičnu muziku sa zahtjevnim programima i umjetnicima najvećeg renomea koje smo odabrali za ovogodišnji festival ‘Mediterranske note’. Tivat ima dugu tradiciju i zadatak da publika sazna za ovaj festival i dođe na koncerte koji će biti sasvim besplatni zahvaljujući pokroviteljstvu Općine Tivat, Ministarstvu kulture Crne Gore, Porto Montenegro i Luštica Bayu. Crnogorska publika bit će u prilici da čuje i, vjerujem, uživa u vrhunskim izvanvremenskim djelima klasične muzike, izborom repertoara, ali i solista, jer smo nastojali da zadovoljimo ukus najzahtjevnijih poznavatelja klasične muzike. U kreiranju čitavog festivala bili smo vrlo ambiciozni da se najvažniji repertoar klasične muzike predstavi tivatskoj publici. Uvjereni smo da će u koncertima jednako uživati svi posjetitelji i da će doživjeti nezaboravne trenutke.“

Kao i prethodne godine, festival će početi na Svjetski dan muzike, 21. lipnja, i trajat će do 29. lipnja. Tijekom devet dana ljubitelji klasične muzike uživat će u interpretacijama svjetskih zvijezda koje nastu-

paju u prestižnim dvoranama Pariza, Njujorka, Berlina...

Planirano je da koncerti budu organizirani na različitim lokacijama sve atraktivnijeg Tivta, od čega četiri na novootvorenoj Maloj sceni Centra za kulturu, dva u Luštici Bayu i završni koncert u Porto Montenegro. Prvog dana festivala nastupit će jedna od najtraženijih i najcjenjenijih violinistkinja sa svjetskim ugledom, Baibe Skride, koja je posljednjih godina solistkinja Berlinske i Njujorške filharmonije. Njezin prirodan pristup djelima i strastvena interpretacija učinile su je svjetskom zvijezdom, ali i cijenjenom suradnicom napoznatijih svjetskih dirigentata i orkestara. Baiba Skride rođena je u Rigi (Letonija), a prvu nagradu na Natjecanju kraljice Elizabete osvojila je 2001. godine od kada njezina karijera ide vrtočnim usponom. Njezine diskografske snimke vrlo su opsežne, a značajan broj njezinih snimljenih interpretacija postao je primjer za violinski repertoar. Na koncertu u sklopu festivala ‘Mediterranske note’ Skride će nastupiti sa solistima Menjuhinove akademije, također vrhunskim ansamblom koji ima za cilj osiguravanje muzičke edukacije koja ispunjava Menjuhinovu viziju muzičke izvrsnosti, uz mogućnost stipendiranja mladih i talentiranih muzičara iz cijelog svijeta. Članovi ovog orkestra su studenti i profesori Menjuhin akademije koji nastupaju u napoznatijim dvoranama cijelog svijeta, a tijekom 40 godina postojanja broj solista koj sviraju s njima je impozantan. Od 2012. godine Umjetnički direktor akademije je priznati violinist Maksim Vengerov. Dan nakon otvaranja festivala solisti Menjuhinove akademije nastupit će u Luštici Bayu. Treći dan rezerviran je za nastup Kvarteta Energie Nove s

klaviristkinjom Irinom Zaharenkovom, također istaknutom umjetnicom koja nastupa na svjetskim festivalima i ima iza sebe mnogobrojne nagrade i priznanja. Sljedećeg dana Gudački trio – Skride/Vukčević/Naveran predstaviti će se u Chedi hotelu na Lušnici ekskluzivnim koncertom. U nastavku, 25. lipnja rezerviran je za još jedan komorni sastav, trio koji čine: Nino Gvetadze - ugledna pijanistkinja, Oleg Kaskiv - violinist svjetskog ugleda i priznati pedagog te Milan Reriha - klarinetist svjetske reputacije. Nakon Gudačkog seksteta koji će nastupiti 27.

lipnja, u završnici publika će imati čast čuti 'Roby Lakatoš trio' i Crnogorski simfonijski orkestar pod dirigentskom palicom Nade Matošević. Posljednji koncert održat će se u Sinhro dvorani Porto Montenegro. Roby Lakatoš je mađarski violinist i virtuoz širokog spektra, jednako uspješan na polju izvođenja klasične muzike, džeza i narodne mađarske muzike. Jedinostvena je umjetnička figura koja kombinira briljantnu tehniku sa stilskim majstorstvom, što ga svrstava u sam vrh svjetskih violinista. Lakatoš je potomak čuvene loze Janoša Biharija, kralja

romskih violinista, kome su se divili Beethoven i List i koji je inspirirao Bramsa da napiše svoje poznate Mađarske igre. Crnogorski simfonijski orkestar u završnici festivala „Mediterranske note“ sigurno će sa svojim podmlađenim ansamblom pokazati svu svoju snagu i energiju koju posjeduje. Također, vjerujemo da će uz još veću potporu dobiti i na značaju koji zaslužuje, kako svojim nastupima, tako i činjenicom da je to najveći profesionalni ansambl države Crne Gore.

Quartetto Energie Nove

Švicarski ansambl „Quartetto Energie Nove“ isprobava novo i dinamično, gradeći mišice, tetive i meso na kosti duhova koji desetljećima progone koncertne dvorane. Mogućnost ovog ansambla da prodre kroz maštu publike opipljiva je čim se završi s formalnostima i muzika krene. Ansambl ima bliske radne odnose sa Švicarskom radio-televizijom i diskografskom kućom „Dynamic“, iz kojih su proistekle serije monografskih zapisa koje su „Quartetto Energie Nove“ donijele mnoštvo priznanja kao što je „Recording of the Month“ u časopisu Strad. „Quartetto Energie Nove“ je trenutno uključen u ciklus snimanja kasnih Beethovenovih kvarteta zajedno s kompozitorom/producentom Li Bredšom, koji trebaju biti objavljeni 2020. godine (250. rođendan Beovena).

Ansambl je nastupao u cijeloj Europi na raznim festivalima, uključujući Edinburški festival, festivale „MiTo“, „GOG Series“ i „Lugano Musica“. Njegovi članovi su: Hans Liviabela, Barbara Čanamea, Ivan Vukčević i Feliks Fogelsang, a sviraju na instrumentima: Stradivari, Ventapane, Landolfi i Amati.

Dragocjeni instrumenti na dar

„Quartetto Energie Nove“ je u povodu obilježavanja 150 godina uspostavljanja diplomatskih odnosa Italije i Švicarske pozvan od švicarskog konzulata u Milanu da održi izvanredan koncert, prilikom kojeg su im uručeni dragocjeni instrumenti: violine Guarneri del Gesu i Ceruti, viola Amati i violončelo Stradivari, čuvani u Muzičkom centru „Walter Stauffer“ u Cremoni.

Naša zagrebačka avantura

Piše:

Brankica Vrbat

I ove godine, polaznici hrvatske nastave, išli su na tradicionalno studentsko putovanje. Ovoga puta krenuli su prema Zagrebu. Glavni grad Republike Hrvatske smješten je u središnjoj Hrvatskoj, a prostire se na južnim obroncima planine Medvednice te na obalama rijeke Save. Svatko ima svoj doživljaj Zagreba, a učenici su svoje doživljaje skupljali tijekom šestodnevno putovanja i istraživanja grada. Osim Zagreba, posjetili su i Samobor, Krapinu, Kumrovec, Ogulin te NP Plitvička jezera.

Prvoga dana putovanja, učenici su posjetili kuću bajke Ivane Brlić-Mažuranić te su zakoračili u svijet bajki u kojemu glavnu ulogu imaju Regoč, Mali Tintilinić, ribar Palunko, Potjeh, Kosjenka i mnogi drugi. Očarani ljepotom Ogulina i Ivaninom rodom kućom, nastavili smo putovanje prema Zagrebu. Ova metropola jedinstveni je spoj kontinentalne i mediteranske Hrvatske, a djecu je najviše oduševio užurbani život grada te njegove kulturne znamenito-

Na Trgu bana Josipa Jelačića

sti kojima su se uvijek iznova vraćali kako bi ih još jedanput doživjeli. Gradec, Kaptol, Trg bana Josipa Jelačića, čuveni spomenik Antuna Fernkorna, Grički top, Katedrala, uspinjača, crkva sv. Marka, Ilica, kula Lotrščak, Dolac, Kamenita vrata, Hrvatsko narodno kazalište, parkovi Zrinjevac i Maksimir... samo su mali

li prilike vidjeti i doživjeti. S obzirom da su tijekom cijele školske godine učili o Zagrebu, pogledati sve navedeno za učenike je bilo jedno veliko i neprocjenjivo iskustvo. Čuvši legende o Zagrebu, vješticama, velikom požaru i neoštećenoj slici Majke Božje, učenici su uspjeli doživjeti povijest grada i shvatiti njezinu važnost. Također, uspjeli su se provozati

ZOO Maksimir

Maturantice s nastavnicom Brankicom Vrbat uz spomenik Marije Jurić Zagorke

i najkraćom žičanom željeznicom na svijetu koja spaja Donji i Gornji grad, prošetati se Strossmayerovim šetalištem i pozdraviti Matoša, odmaknuti se od gradske vreve te posjetiti najstariji i, po mnogima, najljepši gradski park, slikati se s Marijom Jurić Zagorkom, diviti se neogotičkom izgledu Katedrale te čuti kako puca znameniti Grički top.

Osim razgledavanja zagrebačkih znamenitosti, učenici su posjetili i Tehnički muzej Nikole Tesle koji je nezaobilazna postaja za sve ljubitelje znanosti i tehnike. U sklopu muzeja nalazi se demonstracijski Teslin kabinet te rudnik ugljena. Nadalje, Muzej iluzija za djecu, a i odrasle, predstavlja intrigantno vizualno i zabavno iskustvo koje pomiče granice spoznaje.

Muzejsko-memorijalni centar Dražena Petrovića još nas je jednom podsjetio na velikog čovjeka i sportaša koji je obilježio hrvatski i svjetski sport. Starije učenice imale su priliku posjetiti i Muzej prekinutih veza te istražiti zbirku posvećenu neuspjelim ljubavnim i drugim vezama. Najmlađi su se ipak radovali zoološkom vrtu koji danas broji gotovo 300 životinjskih vrsta, a svojim bogatim edukativnim sadržajima razvija pozitivne stavove prema prirodi općenito.

Osim Zagreba, posjetili smo i Krapinu te Muzej krapinskog pračovjeka koji predstavlja i prikazuje jedno od najbogatijih neandertalskih nalazišta u Europi. Posebno divljenje u učenicima je pobudio romantični dvorac Trakošćan ispod kojega se nalazi istoimeno jezero te prekrasna park-šuma.

Muzej *Staro selo* u Kumrovcu autentična je etnografska zbirka na otvorenome koja prikazuje predmete iz 19. stoljeća, a koji su se koristili u svakodnevnome životu. Grad Samobor učenici će zasigurno, osim

Posjetili smo i Muzejsko-memorijalni centar Dražena Petrovića

U Hrvatskom saboru s nastavnicom Brankicom

Muzej Staro Selo u Kumrovcu

Ispred dvorca Trakošćan

po kulturnim ljepotama, pam-
titi i po izvrsnim kremšnitama
po kojima je grad nadaleko po-
znat.

Od prirodnih ljepota treba
izdvojiti jedan od najljepših
hrvatskih prirodnih fenome-
na - nacionalni park Plitvič-
ka jezera. Prekrasne slapove
i jezera tirkizne boje učenici
su posjetili posljednjega dana
putovanja, a vožnja brodom i
električnim vlakom kroz park
samo je stavila točku na i ovoj
prekrasnoj i nezaboravnoj
avanturi.

Ništa od nevedenoga ne bi
bilo moguće bez sponzora koji
su hrvatskoj nastavi pružili fi-
nancijsku podršku kako bi se
terenska nastava mogla ostva-
riti te kako bi učenici imali
priliku upotpuniti i proširi-
ti znanja stečena u školskim
klupama.

Stoga, još jednom veliko hva-
la svim našim sponzorima, a
to su: Općina Tivat, Općina
Kotor, Učenički dom „Spasić-

Mašera“, Hrvatsko nacionalno
vijeće Crne Gore, LEDO Crna
Gora, Dom zdravlja Tivat, Po-
dravka Crna Gora, Komunal-
no Tivat i WEST POINT Crna
Gora.

Posebno se zahvaljujemo Mi-
nistarstvu za ljudska i manjin-

ska prava u Crnoj Gori koje je,
putem natječaja, sufinanciralo
projekt *“Izučavanje hrvatsko-
ga jezika i kulture terenskom
nastavom”*.

Hvala vam što ste polaznici-
ma hrvatske nastave omogu-
ćili ovo neprocjenjivo iskustvo!

Učenici u NP Plitvička jezera

Obilježen Međunarodni praznik rada

Međunarodni praznik rada 1. maj obilježen je i ove godine kao spomen na velike radničke prosvjede održane u Čikagu na ovaj datum 1886. godine, kada se gotovo 400.000 radnika diglo kako bi izborili pravo na osmosatno radno vrijeme. Tijekom tih prosvjeda ubijeno je više od dvije stotine radnika, a osmero ih je u kasnijem suđenju osuđeno na smrt pod lažnom optužbom bacanja bombe.

U 20. stoljeću ovaj datum posebno se slavio u socijalističkim zemljama kada su održavane masovne parade tijekom kojih se radnička klasa divila postignućima svojih zemalja. Istodobno, demokratski svijet koji je prigrlio ovaj radnički praznik na taj dan se borio za veća radnička prava pa su uskoro dobili i pravo na plaćeni godišnji odmor.

Prvi maj slavi se diljem svijeta, a u većini zemalja proglašen je i državnim praznikom.

Neobična je činjenica da se samo u SAD-u, gdje je sve i počelo, Praznik rada više ne obilježava na ovaj datum, već se pod nazivom Dan rada (Labour day) obilježava prvog ponedjeljka u rujnu.

Boka News

Budva beer fest – nova muzička i turistička atrakcija u regiji

Nova muzička manifestacija, važna ne samo za ovaj dio Crnogorskog primorja i Crnu Goru, već i za cijelu regiju – „Budva beer fest” bit će održana od 14. do 16. lipnja na Stadionu FK Mogrena, najavljeno je na press konferenciji koja je održana 18. travnja u Budvi. „Ovakvim projektima Budva pokušava biti konkurentna i na polju organizacije privrednih manifestacija, kao i zabavnog turizma koji danas čini značajan dio regionalnoga turističkog tržišta. Budva beer fest okupit će ljude svih generacija iz zemlje i regije, kvalitetne izvođače pop i rock muzike, od kojih su neka svjetski poznata. Tako bi ovaj festival trebao označiti početak intezivnog dijela turističke sezone”, rekao je Marko Bato Carević, predsjednik Općine Budva. „Prošle godine Budvu je posjetilo oko 900.000 turista, a svaka nova manifestacija poput ove prilika je da se promovira naša zemlja, naš grad i privuče još veći broj turista. Budva beer fest je turističko-privredna manifestacija koja pridonosi tome da idemo u korak s Europom, koja će upotrijebiti sadržaj naše turističke ponude i očekujemo u velikoj mjeri da ćemo privući goste iz regije, ali i Europe, kojima će Budva biti polazište za novi doživljaj Crne Gore. Vjerujemo da će mnogima zahvaljujući ovom festivalu to biti prvi dolazak u Crnu Goru, a mi ćemo nastojati biti dobri domaćini i gostima i organizatorima kako bi iz našega grada ponijeli samo lijepe dojmove”, istaknula je Maja Liješević, direktorica Turističke organizacije Budva.

Prema riječima organizatora festivala očekuje se 60.000 ljudi na Stadionu „Lugovi”, FK Mogren, koji će u tri dana uživati u muzici najpopularnijih izvođača kao što su: „Plavi orkestar”, „Riblja čor-

ba”, „Zabranjeno pušenje”, „Psihomodo pop”, „Who see”, „Brkovi”, „Tropico bend”, „YU grupa”, „Ortodox Celts”.

Prilikom ovakvih koncerata i promocije pivarske industrije i brendova uvijek je briga organizatora veća jer društveno odgovorno poziva na odustajanje od vožnje ako se konzumira alkohol kako bi svi odgovorno i pametno promišljali o svom i o tuđim životima. Zabava je sjajna samo onda kada je odgovornost prisutna i kada se uz hedonističke aktivnosti život ne samo slavi, već se i brižno čuva.

Ovogodišnji izlagači na Budva beer festu bit će: Carlsberg, Trebjesa, Heineken. Oni će imati svoje posebne pozicije, uređene na način kako to koncept ovih događaja i nalaže.

Na konferenciji su bili prisutni, kao partneri projekta, najviši predstavnici Općine Budva i Turističke organizacije Budve, predsjednik Općine Marko Carević i direktorica Turističke organizacije Budva Maja Liješević, u ime organizatora festivala Ivan Maslov i jedna od zvijezda koja će nastupiti na prvom Budva beer festu, Sejo Sexon, frontmen grupe „Zabranjeno pušenje”, kao i predstavnici pivarske industrije.

Boka News

Peraštani tradicionalno okitili Mađ

Stari običaj Peraštana je Mađ koji se slavi rano ujutro svakog 1. svibnja. Mještani kite stablo mladog hrasta kao znak veselja radi početka najljepšega proljetnog mjeseca, a znači i nadu u bolje sutra.

Nakon podizanja stabla mještani i gosti obilaze grad uz zvuke tamburica i pjesmu te svi zajedno odlaze u restoran na bijelu kafu sa suvim kolačima – koromanima.

Nekada se Mađ kitio duž cijelog Mediterana, međutim danas se kiti samo u Perastu zahvaljujući Društvu prijatelja grada Perasta koje je posljednjih dvadesetak godina ponovno oživjelo ovu manifestaciju.

Boka News

Nakon desetljeća pauze, promoviran 38. broj zbornika – Boka

Nakon desetljeća pauze ponovno je tiskan časopis Boka – zbornik radova iz znanosti, koji izdaje Gradska biblioteka i čitaonica Herceg Novi. U 38. broju časopisa, koji je 18. travnja predstavljen u Gradskoj biblioteci, nalazi se 13 članaka svrstanih u četiri rubrike, sa širokim spektrom tema iz kulturne prošlosti Boke.

Direktorica Nevenka Mitrović istaknula je da su sa skromnim financijskim sredstvima i uz svesrd-

nu potporu velikog broja suradnika uspjeli ponovno uspostaviti kontinuitet izlaženja zbornika. „Lepeza koju čine radovi u ovom broju *Boke* sve je bogatija, a teme produbljenije, pojavljuju se nova imena suradnika, što pak upućuje da *Boka* postaje centar okupljanja autora zainteresiranih za stručni i znanstveni rad”, rekla je mr. arh. Zorica Čubrović.

Prof. dr. Ilija Lalošević govorio je o radovima „Rezultati arhitektonskih istraživanja južne fasade zvonika crkve Svetog Josipa u Kotoru” Zorice Čubrović te „Nova saznanja o tvrđavi Svetog krsta u Perastu” Marije Novaković i Milice Samardžić. „Zajedničko za ove članke je da su to radovi koji su potekli i imaju svoj oslonac na takozvanom „minulom radu” regionalnog zavoda u Kotoru i njegovoj ostavštini”, zaključio je Lalošević.

Dio tekstova u kojima su znamenite ličnosti iz prošlosti Boke: Mirko Komnenović, Stjepan Zanočić i Marko Vojnović, predstavio je mr. Đorđe Malavrazić.

Prvi broj zbornika *Boka* tiskan je 1969. godine kada je je otvoren za multidisciplinarno istraživanje i proučavanje bokeljskih tema u prošlosti i sadašnjosti.

Do sada objavljenih 38 brojeva *Boke* obuhvaća više od 600 znanstvenih i stručnih radova objavljenih na više od 13.000 stranica. Za *Boku* je pisalo više od 250 autora. Svi brojevi su publicirani i u digitalnoj formi i dostupni su u punom tekstu.

Boka News

Vaterpolist Antonio Petrović završio profesionalnu karijeru

Vaterpolisti Primorca pobijedili su 24. travnja u Budvi ekipu Katara 12 : 5 i s 2 : 0 u seriji osvojili treće mjesto u Prvenstvu Crne Gore.

Utakmica je protekla u znaku Antonija Petrovića, koji je te večeri odigrao posljednju utakmicu u profesionalnoj karijeri.

Petrović se od reprezentacije oprostio na Olimpijskim igrama u Rio de Žaneiru 2016. godine na kojem je crnogorska selekcija osvojila četvrto mjesto. Iste godine osvojio je srebrnu medalju na Europskom prvenstvu u Beogradu. Sa selekcijom Crne Gore ima i srebro s EP u Ajndhovenu 2012. godine i srebro sa Svjetskog prvenstva u Barceloni 2013. Ima i jedno zlato, dva srebra i bronzu s finalnih turnira Svjetske lige.

Uz matični Primorac, igrao je još za Salerno, Savonu i riječko Primorje. S Primorcem je bio prvak Europe u sezoni 2008./2009., a u istom natjecanju sljedeće sezone osvojio je drugo mjesto. Osvojio je i Superkup Europe s Primorcem.

Sa Savonom osvojio je LEN kup, a s riječkim Primorjem ima srebro i bronzu iz Eurolige, kao i trofej Regionalne lige.

S Primorcem i Primorjem ima trofeje u nacionalnim šampionatima i kupovima.

VPSCG

Izložba „Susret kultura“ u Kotoru

Izložba fotografija koje su proistekle iz projekta „Meeting of Cultures - Susret kultura“, kojom su predstavljene nove regionalne kulturno-turističke rute Sarajevo – Kotor – Novi Sad, otvorena je krajem travnja u Gradskoj galeriji Kotor.

Izložba je krajnji rezultat projekta koji spaja gradove na mapi kulturnog turizma: Sarajevo, Kotor, Novi Sad, a čija je realizacija započela u studenome prošle godine.

„Krajnji cilj projekta je postavljanje obilježja na točkama koje pokazuju tekovine nekih događaja tijekom

stoljeća koje su ostale kao rezultata onoga što danas vidimo u arhitekturi i kulturnim sadržajima tih gradova, kao raskrižje kultura. Na fotografijama je predstavljeno deset točaka u Kotoru, Sarajevu i Novom Sadu na lokalitetima koji pokazuju kako su se različite kulture smjenjivale pod utjecajem dinastija, vladavina koje su ostavljale trag. Mnogo toga različitog spaja ova tri grada pa je iz toga proistekla ideja da se ono što je u njihovoj kulturnoj ponudi stavi na turističku mapu čiji je cilj spojiti ova tri grada u jednu cjelinu“, istaknula je Ana Nives Radović, direktorica Turističke organizacije Kotor.

Dr. Dino Mujkić u ime NVU „Sarajevo - susret kultura“ ocijenio je ovaj projekat iznimno uspješnim.

„Sve ove lokacije koje vidite, a koje su zabilježili naši umjetnici: Almin Zrno, Lazar Lazić i Ranko

je da večeras pomaknem vaše misli i emocije i da zaustavim vrijeme... Ovim fotografijama želim vam skrenuti pažnju na dijelove grada kojima često prolazimo, ali ih ne vidimo, da predstavim kako izgledaju pejzaži iz nekog drugog kuta. Vjerujem da smo motivima ove izložbe pronašli niti koje povezuju naš kulturni identitet. Želim spomenuti moje kolege fotografe, a to su: Almin Zrno, Lazar Lazić, koji su bili zaduženi za fotografije Sarajeva i Novog Sada, kao i zahvaliti Dinu Mujkiću i Jani Čarkadžić na iskazanom povjerenju“, rekao je Maraš.

Boka News

Maraš, predstavljaju umrežavanje nečega što je bazirano u našim kulturama, koje smo zaboravili, nekako smo ih stavili u drugi plan. Promatrajući ove fotografije zapitamo se gdje smo, jesmo li u Sarajevu, Kotoru ili Novom Sadu. Mi smo postavili obilježja u Sarajevu prije pet godina i danas je to prava turistička atrakcija. Znak susreta kultura postao je polazna točka za turističke vodiče. Ohrabreni tim rezultatom dobili smo pozitivan feedback od TO Kotor i Departmana za turizam iz Novog Sada“, rekao je dr. Dino Mujkić, koji je zahvalio TO Kotor na uspješnoj suradnji i organizaciji događaja.

Izložbu je otvorio jedan od autora izložbe, fotograf Ranko Maraš.

„Ne treba trošiti mnogo riječi o inspiraciji za nastanak ovih fotografija. Najljepše slike Kotora stvaraju se pred samim očima. Moja želja

Korizmena duhovna obnova i ustoličenje počasnog kanonika

Svećenici, redovnici i redovnice Kotorske biskupije okupili su se 11. travnja u Kotoru na duhovnoj obnovi te ujedno proslavili i Dan posvećenog života, koji se zbog svečanosti u čast patrona Biskupije tradicionalno prebacuje za ovu prigodu u Korizmi. U prijepodnevnim satima u prostorima Biskupskog ordinarijata svećenici su u zajedništvu s biskupom molili jutarnju molitvu. Nakon molitve okupljene je pozdravio mjesni biskup, poželjevši da ovaj dan dosta bude koristan za duhovnu izgradnju i obnovu.

Prigodno predavanje održao je mr. don Siniša Jozić, župnik u Herceg Novom. Don Siniša je govorio o pastoralu hodočasnika i turista, što je tema koja je od velike važnosti za pastoral u Kotorskoj biskupiji koja je prepoznata kao omiljeno duhovno i turističko odredište. Don Siniša je naglasio potrebu novih načina pastoralnog i duhovnog pristupa sve raširenijem fenomenu ljudske mobilnosti stoga je, kako je rekao, prijeko potrebno sagledati očima vjere u kojim se uvjetima te s kojim izazovima Crkva susreće na području turizma, odnosno imati adekvatan rječnik kako bi 'radosna vijest' doprla do svih ljudi, vjernika i nevjernika. Pastoralno djelovanje u radu s hodočasnici i turistima mora prepoznati Boga u licu: hodočasnika, turista ili migranta s kojim se i sam Bog identificira (Mt 25,35). Don Siniša je primjenjujući teorijske aspekte pastoralu turista i hodočasnika u kontekstu Kotorske biskupije istaknuo važnost cjelovitog pristupa pastoralnom planiranju tijekom cijele godine, a ne samo u razdoblju najvećeg dolaska turista.

Nakon predavanja svećenici su po običaju razmijenili svoja iskustva i sugestije te su prijepodnevni dio završili zajedničkom molitvom srednjeg časa.

Drugi dio dana svećenici su proveli u zajedničkim točkama s redovnicama koje djeluju na području biskupije. Duhovni nagovor u kojem je rastumačio

Don ANte Dragobratović

ciklus liturgijske godine kao trajni tematski okvir osobnog rasta u življenju vjere također je održao don Siniša Jozić. Nakon nagovora bila je prilika za osobnu ispovijed.

Duhovna obnova završena je svečano svetom misom koju je predslavio kotorski biskup mons. Ilija Janjić. Na početku mise biskup je okupljene vjernike pozvao na molitvu za zdravlje novoimenovanog nadbiskupa mons. Ante Jožića te je na tu nakanu i prikazao misu. U svojoj propovijedi biskup je na tragu biblijskih čitanja podsjetio okupljene svećenike i časne sestre na biblijsko značenje osobnog saveza s Bogom koji se na poseban način ostvaruje kod osoba posvećenog života prilikom njihova ređenja ili polaganja redovničkih zavjeta, rekavši kako savez sa živim Bogom i Spasiteljem Isusom Kristom stoji u temelju svakog duhovnog poziva.

Prije svete mise upriličeno je i ustoličenje novoga počasnog kanonika don Anta Dragobratovića, župnika župe sv. Mateja u Dobroti. Ustoličenje je predvodio kotorski biskup u zajedništvu s kanonicima stolnog kaptola sv. Tripuna. Obred je započeo zazivom Duha Svetoga te je nakon pročitane dekreta i ispovijesti vjere novi počasnikanonik obučan u korsko ruho i tako pridružen kanoničkom zboru. Pjevanje za vrijeme ustoličenja i svete mise predvodio je zbor župe sv. Mateja, pod ravnanjem prof. Silve Milošević.

Kotorska biskupija

KotorArt: Umjetnost sjećanja

Jedna od karakteristika KotorArt Don Brankovih dana muzike jest njegova autentičnost, tradicionalno njegovanje umjetničkog stvaralaštva inspirirano lokalnim temama univerzalnih poruka.

Tradicija se nastavlja i ove godine programom pod nazivom Umjetnost sjećanja kojim se obilježava 40 godina od najrazornijeg potresa na teritoriju Crne Gore i ujedno stavljanje Kotora i dijela Boke na listu kulturne i prirodne baštine svijeta. Obilježavanje će, 13. srpnja, donijeti premijerna izvođenja kompozicija koje porudžbina Festivala, u izvođenju dva crnogorska kompozitora koja su dobro poznata festivalskoj publici - Nine Perović i Ivana Marovića.

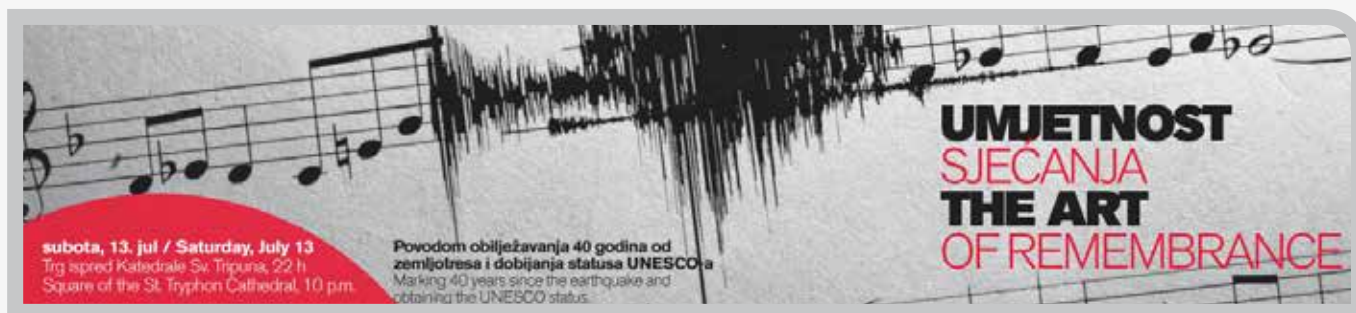
Uz pratnju Festivalskog orkestra KotorArta i pod dirigentskom palicom maestra Julija Marića kao so-

listi će nastupiti crnogorske sopranistkinje Olivera Tičević, Marijana Šovran i Milica Milanović, kao i rep grupa iz Kotora Who See.

Večer muzičkih premijera bit će zaokruženo i filmskom - emitiranjem dokumentarnog filma redatelja Dušana Vulekovića, koji je također dio ovog festivala. Film se bavi refleksijama stanovnika Boke i njihovim osobnim iskustvima ovoga tragičnog događaja, kao i važnosti upisa na UNESCO-vu listu za obnovu, razvoj i očuvanje Grada i Boke.

Ulaznice za svečano otvorenje nalaze se u preprodaji, po sniženim cijenama i u ograničenoj količini na Tobacco S Press kioscima i preko Interneta na: www.kotorart.me.

KotorArt

Iz arhiva: Bivši japanski car Akihito 1976. godine posjetio Kotor

Sve svjetske agencije i mediji objavili su vijest da se japanski car Akihito poslije 30 godina provedenih na tronu povukao s vlasti u korist starijeg sina.

Međutim, malo je poznato da je Akihito sa suprugom Michiko, tada kao prestolonasljednik, posjetio Kotor 13. lipnja 1976. godine. U dokumentaciji novinara Dušana Davidovića sačuvane su fotografije o posjetu japanskog para Kotoru, a u Pomorskom muzeju prestolonasljednik se upisao u knjigu dojmova.

Tijekom obilaska Kotora japanskom paru domaćin je bio predsjednik Općine Boško Mačić, a u ime republičke vlasti goste je pratio Budislav Šoškić, predsjednik Skupštine Crne Gore.

O historijskim znamenitostima Kotora goste iz Japana informirao je Jovan Martinović.

Zanimljivo je da su Kotor još u prošlom stoljeću posjećivale mnoge okrunjene glave, počevši od Franza Josefa, Aleksandra i Petra drugog Karadževića, zatim Edwarda VIII., danske kraljice Mar-

grethe II., afganistanskoga kralja Dauda, princa Charlesa, belgijske kraljice pa do mnogih drugih državnika 20. stoljeća.

Radio Kotor

Zavreno deveto izdanje memorijalnog turnira Tomo Udovičić

U Dubrovniku je od 23. do 28. travnja održano deveto izdanje memorijalnog turnira Tomo Udovičić. Ovo natjecanje privuklo je brojne klubove iz najvećih vaterpolskih zemalja Europe. Tokom šest dana turnira na bazenu u Gružu odigrane su 144 utakmice u dvije uzrasne kategorije između 48 momčadi.

u susretu za broncu bili bolji od mađarskog Szolnokija 10:8. Trofej "Ivo Ivaniš" za najboljeg igrača turnira odnio je Rimljanin Luca Provenziani, koji je kroz cijeli turnir pokazivao zavidnu kvalitetu vaterpola. Najbolji vratar natjecanja je Tomislav Stričević, čuvar mreže splitskog Jadrana. Najraspoloženiји strijelac na turniru bio je Balša Vučković, napadač Primorca.

U kategoriji U-12 Jadran Carine iz Herceg Novog nadmoćno je odnio titulu pobjednika TOMA 2019. U finalu su "pregazili" igrače Salerna s 13:5. U utakmici za 3. mjesto Talijani iz Zero9 Roma bolji su bili od Primorca 10:6 i tako se okitili brončanim medaljama. Trofej "Ivo Ivaniš" u ovoj kategoriji zaslužio je Strahinja Gojković, igrač Jadrana iz Herceg Novog. Junak polufinalne utakmice Daniele Garletta proglašen je najboljim vratarom. Vratar Pallanuoto Salerna odveo je svoju momčad u finale obranivši četiri četverca u polufinalnoj utakmici. Najbolji strijelac turnira U-12 je Maxim Cseh, igrač mađarskog Szolnokija.

VK Jug

Na najvišem pobjedničkom postolju u starijoj, U-14, kategoriji našli su se igrači Rome VIS Nove koji su u finalu bili bolji od igrača splitskog Jadrana 10:7. Treće mjesto pripalo je Jugašima koji su

Dama kamelija 2019. sopranistica Marijana Šovran

„Bal kamelija” s izborom Dame kamelija u sklopu tradicionalne „Fešte kamelija Stoliv 2019.” održan je u petak, 12. travnja, u diskoteci Maximus u Kotoru.

Za Damu kamelija 2019. izabrana je naša poznata sopranistica Marijana Šovran iz Prčanja, koja živi i radi u Beogradu. Prva Dama kamelija 2019. Marijana Šovran, nakon proglašenja i krunidbe vijencem od kamelija, još jednom je oduševila sve prisutne svojim nastupom.

Prvi Bal kamelija održan je prije 26 godina kada je izabrana prva Dama kamelija glumica Dragica Tomas. Do sada je ovu titulu dobilo 18 dama.

Za dobro raspoloženje pobrinuo se kotorski muzički sastav Tri kvarta.

Fešta kamelija nastavljena je koncertom mladih muzičkih stvaralaca „Note od kamelija” koji je održan 24. travnja u koncertnoj dvorani Muzičke škole.

Pokrovitelj manifestacije je Turistička organizacija Kotor, a organizatori su NVU „Kamelija” i Mjesna zajednica Stoliv.

Boka News

Veliki međunarodni karneval u Budvi

Velika povorka 16. međunarodnog karnevala u Budvi, na kojem je sudjelovalo 50 karnevalskih skupina iz 14 europskih zemalja, održana je 2. svibnja pod sloganom "Istinska ljubav nikada ne prolazi".

Više od 1.200 maskiranih sudionika karnevala iz različitih zemalja prošlo je ulicama Budve, predvođeni Gradskom glazbom Budve i mažoretkinjama. Karnevalske su skupine prodefilovale glavnom gradskom ulicom, pozdravljane aplauzima građana i turista, a zatim se predstavile ispred pozornice na trgu ispod starih gradskih zidina, izvodeći karnevalske točke.

europskih karnevalskih gradova (FECC) Josip Silov podsjetio je da je karneval započeo "stidljivo" s tri do četiri karnevalske skupine uz mnogo truda prerastao u ovo što je danas. "Svi možemo biti ponosni što smo jedan grad, koji nije bio ni na karti karnevalskih gradova u Europi, doveli u ovu orbitu, jer je to sada najveći karneval u jugoistočnoj Europi", rekao je Silov. Prema njegovim riječima, karnevali su važni jer omogućuju mladim ljudima razmjenu kultura zemalja iz kojih potječu.

Karneval je održan u sklopu manifestacije Karnevalske majske večeri, koja je trajala od 29. travnja do 5. svibnja.

Izvor: RTV Budva

Na koktelu koji je održan prije povorke, organizatori karnevala predali su zahvalnice i poklone predstavnicima karnevalskih skupina. Potpredsjednik Federacije

16. 4. 2019.
Delegacija Sabora Republike
Hrvatske posjetila
Hrvatsko građansko društvo
Crne Gore u Kotoru

Predsjednik Odbora za vanjsku politiku Hrvatskoga sabora Miro Kovač i potpredsjednik Odbora za međuparlamentarnu suradnju Ante Bačić bili su na sastanku 16. 4. 2019. godine kod **Marija Brguljana, predsjednika Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore.**

Na sastanku su bili prisutni i drugi tajnik Veleposlanstva Republike Hrvatske u Crnoj Gori Tomislav Pavković, konzul gerant Marijan Klasić i Vivijan Vuksanović, tajnica Društva.

Brguljan je prisutne izvijestio o aktivnostima Društva, kao i o aktualnim problemima.

ma. Gosti su izrazili spremnost da pomognu Društvu u rješavanju određenih problema.

19. 4. 2019.
Novi broj Glasnika

Iz tiska je izišao Glasnik broj 165 s uskršnom čestitkom na naslovnici. U njemu su obrađene vrlo zanimljive teme iz povijesti, ali i aktualni događaji i manifestacije. Udarna tema je posjet Gordana Jandrokovića, predsjednika Sabora R. Hrvatske.

23. 4. 2019.
Svjetski dan knjige

U povodu Svjetskog dana knjige OJU „Muzeji“ Kotor i HGD CG organizirali su Autoršku večer književnice Dragane Kršenković Brković u Galeriji solidarnosti u Kotoru.

Razgovor s književnicom vodio je Vlatko Simunović, književni kritičar, a moderator večeri i realizator muzičkog dijela večeri bila je profesorica Marina Dulović.

Hrvatsko građansko društvo dalo je svoj doprinos proslavi Dana knjige dodjelom kompleta časopisa Hrvatskoga glasnika u tiskanoj i elektroničkoj verziji od broja 1. do broja 165.

Darovnicu s DVD-jem uručila je Danijela Vulović, članica Uređivačkog odbora časopisa i Upravnog odbora HGD CG, bibliotekama: Biblioteka OJU „Muzeji“ Kotor, Gradska biblioteka i čitaonica Kotor, Pomorska biblioteka Kotor, Biblioteka Pomorskog muzeja Kotor, Narodna biblioteka i čitaonica Tivat i državni arhiv Crne Gore - Istorijski arhiv Kotor. Naknadno će biti uručena ova vrijedna donacija bibliotekama: Narodna biblioteka Budva, Narodna biblioteka „Mirko Srzentić“ Ulcinj,

Gradska biblioteka i čitaonica Herceg Novi i Narodna biblioteka „Ivo Vučković“ Bar.

Autorskoj večeri prisustvovao je i Marijan Klasić, konzul u Generalnom konzulatu Republike Hrvatske u Kotoru.

Ovaj lijepi događaj popratili su predstavnici pisanih i elektroničkih medija Kotora i Tivta.

Sa žaljenjem moramo konstatirati da jedino hrvatski radio DUX na svom portalu nije spomenuo dodjelu vrijedne donacije HGD CG bibliotekama.

24. 4. 2019.

Sastanak uređivačkog odbora

Ustaljena je praksa da se nakon izlaska iz tiska novog broja časopisa sastane Uređivački odbor kako bi analizirao novi broj i razmotrio prijedloge članova Uređivačkog odbora o mogućim temama za sljedeći broj koji bi trebao izići iz tiska do kraja svibnja.

Rozulin iz đardina

Piše:

Mašo Miško Čekić

Tehnologija proizvodnje alkoholnih pića do nas stiže sa Ilirima koji su obožavali alkoholnu medovinu i proizvodili je u zavidnim količinama. Pripremali su je posebnim postupkom fermentacije razvodnjenog meda, a nisu je se odrekli ni dolaskom Grka, kojima je vino glavno piće. Iliri su način gajenja vinove loze i proizvodnju vina prilagodili grčkom iskustvu. Tako su proizvodili više i kvalitetnija vina ali im je medovina i dalje piće bez kojega se ne može. Pili su je i nekoliko stoljeća kasnije, kada Rimljani zagospodare ilirskim zemljama, kako je zapisano u nekim vizantijskim spisima.

Alkoholnu medovinu obožavali su i stari Sloveni kojima je bila piće besmrtonosti. Ipak, dolaskom na Balkan prihvatili su uzgoj vinove loze, ali ni oni nisu zapostavili medovinu. Istina, proizvodila se sve manje, a u našim krajevima opstala je, u simboličnim količinama, sve do danas.

Mnogo prije Evropljana, Arabi su ovladali postupkom destilacije koji se Evropom počeo širiti iz Španije gdje je doktor Arnaldo de Villanova prvi destilisao vino. Tako je i rakija potekla Evropom. Valja doda-

Domaći liker

ti – dvije hiljade godina nakon što su u Kini destilisali oriz! Prva službena upotreba destilata u Evropi bila je u medicini, naročito za liječenje infekcija. Naravno, tehnologija je

tajna, pa su i cijene alkohola bile visoke. Villanova je ubrzo krenuo dalje dodajući destilatu ljekovite trave, začine i med, potom cukar, u pripremi ljekovitih eliksira koje su to-

kom Srednjeg vijeka uglavnom proizvodili apotekari i sveštenici. S obzirom da je u Kotoru još početkom XIV stoljeća postojala apoteka i značajna sveštenečka zajednica, gotovo sa sigurnošću možemo tvrditi da je postupak destilacija stigao veoma rano. Proizvodnja ljekovitih eliksira razvijala se posebno u samostanima, a naročito benediktinskim kojih je na našem primorju bilo petnaestak.

Benediktincima možemo zahvaliti za gušte u uživanju likera jer je prvi proizveden u jednom benediktinskom samostanu u Francuskoj. Likeri su otopina alkohola, cukra i vode sa dodatkom biljnog ekstrakta. Vjerujem da nije trebalo čekati dugo da bi se likeri kušali i u Boki Kotorskoj, posebno zato što su benediktinci u Zadru rano proizveli liker od ruža, kasnije i glasoviti Maraskino, od višnje maraske, a najstariji sačuvani recept je sa početka XVI stoljeća. Prvi zapis o zadarskom likeriu od ruža, aqua rosacea, potiče iz 1366. godine. Zvali su ga Ružinom vodom, Rosolio, Rožulinom, Rosoljom, Rozulinom, ali najveću slavu stiže, nakon osvajanja novih tehnologija u destilaciji, bezbojni liker od višanja Maraskino. Dobrih, starih likera od ruža i višanja, pripremljenih na domaći način, ljudi se nisu odrekli. O njima se piše u brojnim putopisima, pismima, književnim djelima, a u jednom starom zapisu stoji i ovo:

„Od višanja se čini i višnjak, to je sok ocijen od višanja, služi u trgovini za primišanje i tangađe vina, skupo se prodaje. Rožulin se pije samo u boljin kućan, i to ne u svakom. Čini se na vabrici u Splitu i u Zadru od soka višanja, koje se sadu i beru u Poljicin. To je gosposko piće na Božić, kada se jide mandurlat u većin ku-

Maraskino

ćan i da se svakom ćeljadu da lizne na ti veliki dan po kapac na usta...“

Kotor i Zadar su tokom svih minulih stoljeća povezani privrednim, kulturnim, admi-

nistrativnim i stalnim brodskim trgovačkim linijama što je omogućavalo razmjenu ne samo robe, već i svih umjetničkih i duhovnih dobara, pa i u oblasti gastronomije. Stiže

do Boke Kotorske i receptura za spravljanje likera od ruža i višanja, ali i likera od ljekovitog bilja i drugog voća. Je li Rozulin stigao direktno sa Sicilije, gdje se najviše cijenio u Srednjem vijeku ili je došao iz Zadra, skoro da nema nikakvo značenje. U Boki se od vazda dobro i dosta pilo, a pored redovne domaće proizvodnje, uvoze se znatne količine vina sa Hvara, Korčule, Brača i drugih vinorodnih krajeva. U prvim decenijama XVIII stoljeća samo sa Brača se u Boku uvozi i do 600.000 litara vina godišnje. Pred kraj tog stoljeća, 1793. godine sa Brača se uvozi i 24 barila odnosno 1.560 litara likera, vjerovatno iz zadarskih radionica jer se u to doba na Braču likeri ne proizvode.

Uz likere iz domaće radinosti, Bokelji uživaju u poznatim uvoznim likerima, a raste i svijest da se u Boki okušaju u pripremi likera, posebno od ljekovitih trava kojih ovdje ima u izobilju. Najviše uspjeha imaju Budvani koji za svoje likere, od 1894. godine, osvajaju najznačajnije nagrade na međunarodnim sajmovima u Beču, Parizu i Londonu. U tadašnjim novinama reklamiraju budvanske likere od trava:

„Najuspješnije prokušano sredstvo proti grčevima i svakovrsnim želudačnim bolestima jest ljekoviti naravni liker 'Budva' i 'Fabris' - Prva Bokeljska tvornica ljekovitih likera Budva“.

Sa zanatske proizvodnje prelazi se u savremenu fabriku i 15. februara 1909. godine vlasnici, Fabris i drug, poručuju u listu Boka:

- Ljubav prema čovjeku nagnala nas je na ideju da mu damo jedini naravni lijek proti bolima koji mu oštećuju život.

„Budva“, jest prokušano najizvrsnije piće prot grčevima i bolovima želuca.

„Fabris“, jest prokušani i najuspješniji lijek proti groznici.

I tako su Bokelji dobili svoj likerski brend kojim su uspješno konkurisali tada već poznatim zadarskim likerima od trava, kao što je bio Lavov.

Godine 1873. prema statističkim podacima u pokrajini Dalmacija, kojoj je pripadala i Boka, radi 49 zanatskih radionica za proizvodnju rakija i likera. U kasnijim decenijama izdvojilo se 6 zadarskih i jedna splitska fabrika, a tokom XX stoljeća i u Kotoru radi Fabrika likera i sokova. Sedamdesetih godina XIX stoljeća u Zadru počinje sa radom i Tvornica stakla, pa je problem staklenih boca za sve proizvođače likera i vina u Dalmaciji riješen.

Stari bokeški saloni i đardini u ljetna predvečerja nezamislivi su bez bičerina dobrog likera, posebno Rozulina, spravljenog od brižljivo gajenih mirišljavih ruža. Svaka Bokeljka nastojala je da u svom vrtu ima staru sortu ruže jer je liker od njenih mirisnih la-

tica bio gotovo mjera za njenu umješnost i spretnost u domaćinskim poslovima. Rozulin je dobio i počasno mjesto u uskršnjoj pinci, slatkom simbolu Uskrsa, u tortama i galetinama, što je posebno važan razlog da se pripreme dovoljne količine.

Kakva je to pinca bez Rozulina?!

A rožada, se ne bi tako zvala da joj nije likera od ruže.

I nakon stotinjak godina, pamte se imena gospođa po čijim recepturama savremene domaćice pripremaju Rozulin.

Istina, sve je manje đardina u kojima se gaje stare ruže.

Domaći Višnjak je uz Rozulin, nekoliko stotina godina, piće bokeljskih dama. Spravljale su ga od domaćih višanja u omjeru: kilo cukra na kilo voća, sunčale staklenke tokom ljeta, a s sjeseni se slatki sok procijedi i pomiješa sa alkoholom ili dobrom domaćom rakijom u omjeru po želji: tri - četiri decilitre na litar soka.

Da bude đusto!

Iz arhiva Peđe Filipovića

PO BOKEŠKI...

A, B, C, D, O...

Aloćanju...

Piše:
Neven Staničić

Onako grezo, kao što bi preveli na Gugl, to bi mu došlo nešto kao; atrokeli baćanje pogleda na neki objekat oli situaciju. Ma, kako se već radi o **oćadi**, a ne pogledu, što sve i kad jest, nije isto; erbo da se misli na pogled, lijepo bi rekli pogled; onda oćadi treba posvetit par redaka, ako ništa; ne bi li se malo prisjetili i tjeħ rabota.

Duknve, ako bi objavšnja-vali radnjom, **aloćo** se najviše praktikovalo i podrazumijeva kod davanja prognoze vremena. Tun je odma jasno, razumiju li se ljudi u tu rabotu, oli ne. Ne može ćovjek baćit pogled i reć. Ko bi mu vjerovao? Ovako aloćo... lijepo odmjerenno, po oblacima, vjetru, dobi dana, odnosno noći, mjestu i mjesecu, na sve ćetiri bande, s'punom šakom brade, iskustva i povjerenja oko bolova ukrsti i štrećanja preko leđa, može se, kratkoroćno-pogotovo, dat pouzdana i prognoza od poštovanja. Sa sve opširnim obrazloženjem. Dopotanto, imalo ih je što su znali

pogodit i za par dana unaprijed. Atrokeli: „kvatro aprilanti, kvaranta duranti“...

Danas više ne. Niko ne **aloćaje**, ni za vježbu. Svi guglaju.

Kvalitetno se mogu aloćat i druge rabote. Recimo **fiso** pasovanje, onda **largavanje**, šire, dalje, a i **luše** stvari. Dokle o **tropo lušima**, kako budu oći može svak, pa se svedu na ćakule oli politiku, oćade se prepušćaju specijalistima od iskustva i zanata, jerbo ako za išta, za aloćanje nema mjesta opštoj praksi. To je onda stvarno baćanje pogleda a i gubljenje vremena. Kod specijalista se odma zna. Na prvu će vam reć: „Odma sa vidio“. „Znao sa' ja“. „Da ste me pitali, mogo sam vam reć' prije nego što ste i poćinjali“. DUNKVE što na prvu (!), ima ih što unapred znaju, i da im nimalo ne treba vagat. Samo kažite o ćemu se radi. I oni će „vićet“. Naravno po pravilu se radi o negativnim odgovorima. Pozitivne kao za inat vazde treba prićekat. „Pa ćemo vićet“.

Ko nije probao i ne zna koje su to muke parićavat, oli slatko aloćo pripremat. (!!!) Ono kad ti u recept napišu... „uzet

malo izmeću prsti“, oli puštit da provri toliko...“da umre“. A onda „ provat pirunom 'eli omekšalo“ pa ostavit još malo „da poćine“.

Nije znaći tek tako, nego taćno tako. Aloćo (!), ko „zna“.

Naravno, na sve se nadovezuju **oćale**, oli **oćalini** za dame, i **oćo** (!), kao uzvik i znak upozorenja, da se ćovjek prene iz misli, okrene oli spremi za neoćekivani i moguće neprijatni momenat.

Iz nafalja, oli neupućenosti frešćijeh sugraćana, što su sve o Boki naućili, valja upozorit da **oćete**, iako izraćajno na to slute nemaju nikakve veze sa oćima, ukoliko se baš ne želi kroz njih virit naokolo, pa je i **oćetanje** van dosega gledanja, nego pripada izradi tih istih oćeta. E, na **teli**, oli tendi. Onijeh okruglijeh prstenova, za konop zategnut. **Oćetina** (???), e to je već mekša rabota. Lagana šarena roba za nastupajuće toplije dane.

Na to vazde valja baćit pogled. Što se oće, da se šćogod ispod i aloća...

**DOPUŠTENJEM AUTORA,
PREDSTAVLJAMO VAM JAKO
ZANIMLJIVU PUBLIKACIJU SREĆKA
POSPIŠILA KOJA ĆE NAS VRATITI U
NEKA ZABORAVLJENA VREMENA**

Škrinjica nostalgije – Čestitke u očima prošlosti *Cvijeće (2)*

Osim što lijepo izgleda, cvijeće šalje određenu poruku

1900. Austrija

Piše:
Joško Katelan

Nastavljamo sa predstavljanjem knjige Srećka Pospišila izborom prigodnih čestitaka čije „slanje je pred stotinjak godina bilo ne samo popularno, već je u građanskoj kulturi smatrano i znakom dobrog odgoja. Koliku su važnost čestitke i razglednice imale u to vrijeme najrječitije govori podatak da su se čuvale u specijalnim, u tu svrhu namijenjenim albumima s natpisom POSTKARTEN ALBUM, koji su se držali na istaknutom mjestu u salonima građanskih kuća. Slanje čestitaka i razglednica u ruralnim sredinama udomaćilo

1900. Mađarska

se kod nas tek nakon pedesetih godina 20. stoljeća, što ne znači da se u selima ne mogu zateći i starije čestitke i razglednice, no one bi se obično nalazile u kućama učitelja, trgovaca, zanatlija ili liječnika. O značaju primljenih razgled-

nica i čestitaka svjedoči podatak da su ih ljudi držali na vidljivim mjestima - zataknuti- ma iza stakla na kredencu ili u okviru ogledala, zajedno sa svetim sličicama" – piše autor u svojoj knjizi.

1906. Dresden, Njemačka

1906. Hamburg

1916. Hamburg

1909. Hamburg

S obzirom da se nalazimo u dijelu godine kada nas priroda dariva mnoštvom boja i mirisa, u ovom smo se broju odlučili predstaviti poglavlje iz knjige koje ima cvijeće za motive čestitaka.

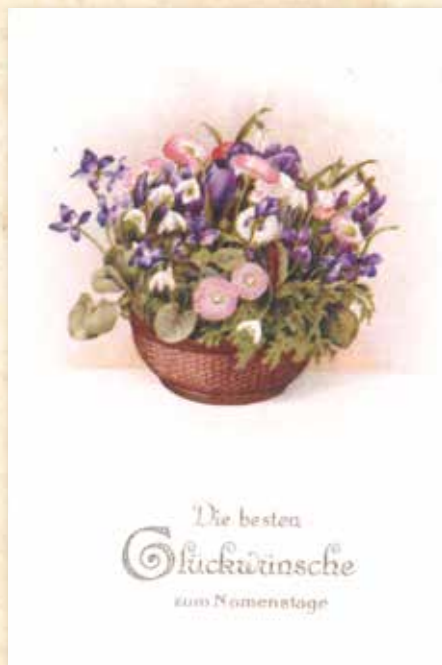
„U cijelom svijetu postoji lijep običaj da se naklonost prema nekome izrazi cvijećem. Osim što lijepo izgleda, cvijeće šalje određenu poruku. Njime se, bolje nego riječima, mogu

1901. Hamburg, Njemačka

1901. Kiel, Njemačka

1918. Elberfeld, Njemačka

1906. Elbthal, Njemačka

izraziti najsuptilnija osjećanja i slati znakovite poruke. Stoga je cvijeće na čestitka- ma jedan od najstari- jih i najčešćih moti- va“, napisao je autor.

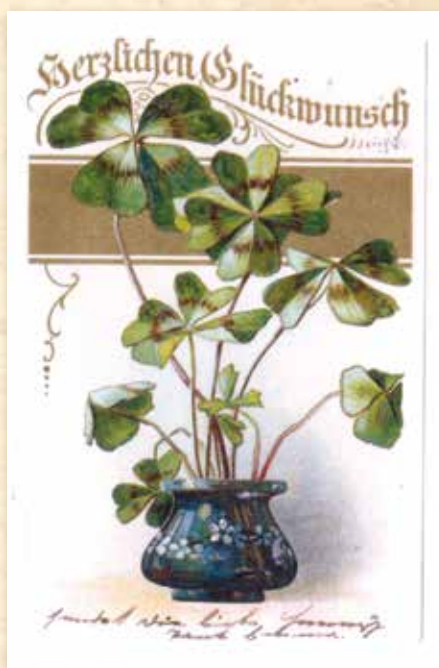
Nadamo se da će odabir čestitaka do- nijeti dah prirode u vaše domove, a mož- da nas i ponukati da se vratimo ovom za- boravljenom običaju slanja prigodnih če- stitaka.

1900. Budimpešta

1908. Jena, Njemačka

1904. Hamburg

1907. Bristol, Engleska

1900. Austrija

1908. Engleska

1904. Hamburg

1900. Mađarska

1905. Győr, Madarska

1905. Kronshagen, Njemačka

1905. Madarska

1899. Mohač

1903. München

1909. Neumunster, Njemačka

1900. Njemačka

1904. Neu Ulm, Njemačka

1910. Neuengamme, Njemačka

1899. Pečuh

1906. Njemačka

Prof. Ivan Pranjić, predsjednik Ogranaka Matice hrvatske u Čakovcu, o knjizi je rekao da „...Ništa ne može, poput ovih svojevrsnih fotomonografija istoga prostora, tako upečatljivo prizvati svijest o prolaznosti. Naslov četvrte knjige „Škrinjice nostalgije” znalački je odabran jer kao i prve tri i ovo je mali trezor pomno čuvanoga, rijetkoga blaga koje nam budi nostalgiju, ali i priziva svijest o prolaznosti. Kolekcionarsku predanost, Srećko Pospšil, skupljač i čuvar starih fotografija, razglednica i čestitki, transformira u autorski čin otkrivajući i onima koji ne poznaju tu predanost razloge njezina postojanja. Istančanost u povezivanju skupljene građe pokazuje Pospšila ne samo kao vrsnog poznavatelja grafike, nego kao umjetnika. Ovim svojim knjižnim serijalom trajno se upisuje u kulturnu povijest Međimurja kao jedan od njezinih nezaobilaznih aktera“.

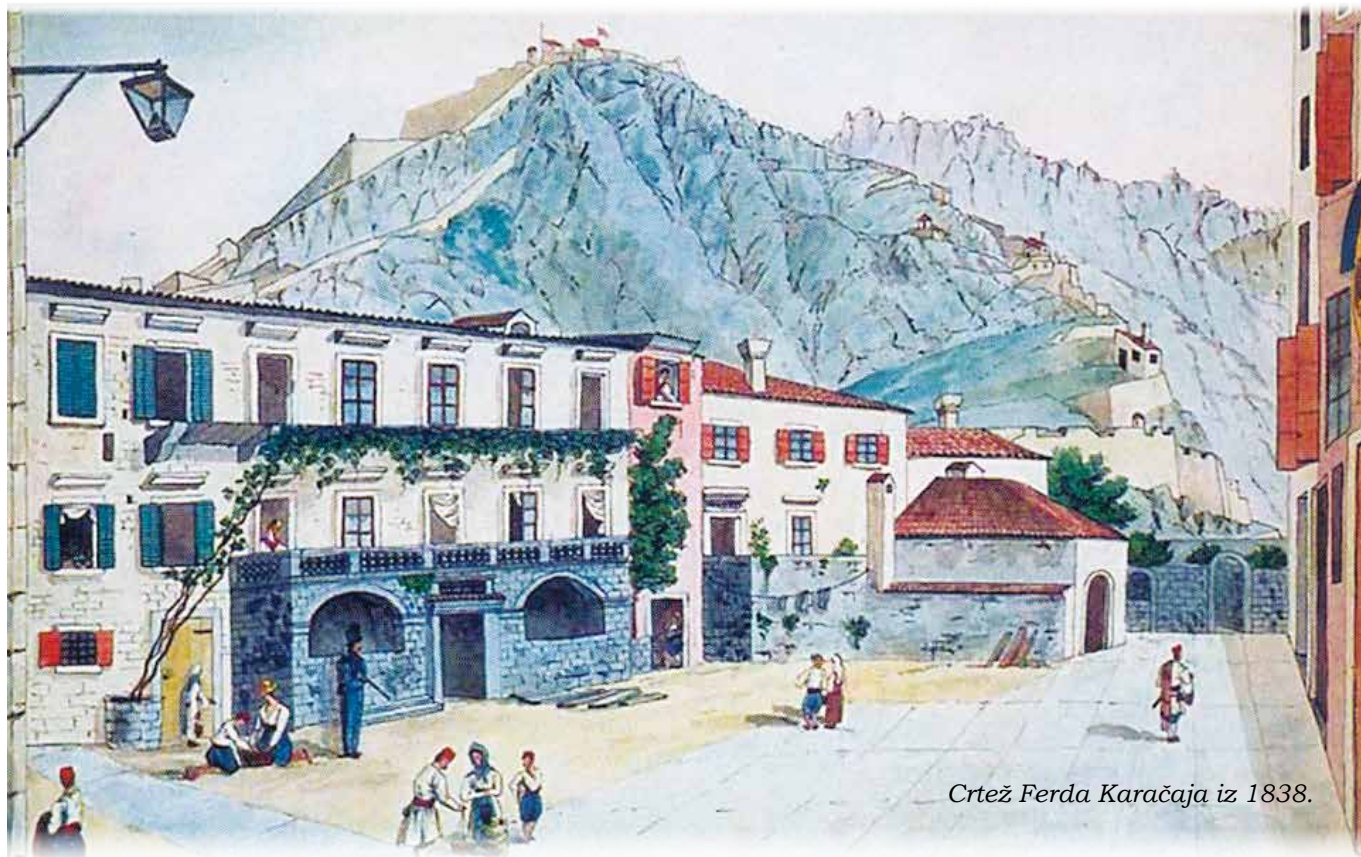

1906. Pittsburg, SAD

*DIR PO PO PJACI OD BRAŠNA ILI
PJACI OD POŠTE*

Piazza della Farina

Crtež Ferda Karačaja iz 1838.

Piše:

Aleksandar Dender

Kada pođete od Pjace od oružja i skrenete desno prema katedrali sv. Tripuna između palate Bizanti I palate Beskuća, otvoriće se pred vama Pjaca od brašna, koju smo pedesetih godina prošlog stoljeća nazivali i Pjaca od pošte, jer se u zgradi br. 322, na kraju pjace sa desne strane, nalazila pošta, iseljena krajem pedesetih godina kada

je izgrađena nova, van grada. Za iseljenje pošte vezana je jedna anegdota. Kažu, da je, kada su radnici došli da sele inventar, neki Jole, ljudina od dva metra i 120 kila koji je bio protiv iseljenja, stao na vrata sprječavajući radnike da uđu. Radnici su naravno ustuknuli, ali, zađavola, tada je Jole, koji je, iako veliki imao piskav, glas, povikao gotovo ženskim glasom, "život dajem poštu ne dajem". Kada su čuli taj glasić, radnici su samo prošli pored

njega, a jedan mu je rekao, "ajde moja Jole pošeni se". Inače, moje najranije sjećanje na Pjacu od brašna vezano je za briačku butigu šjor Ilka Veselinovića, sada butik Radulović i za moje prvo šišanje uz krodilске suze i zvuk one ručne mašine za šišanje. Kasnije, pjaca nam je bila igralište za mali nogomet, obično poslije škole, bili smo poslijepodnevna smjena pa bi pjaca bila pusta. Školske knjige i robu bi obično ostavili na jednu od

lođa palate Pima, koje bi nam, kako se tada nije smio igrati nogomet po pjacama, ponekad uzeo Stanko milicajac jer kad bi mu pobjegli odnio bi ih u miliciju koja se tada nalazila u Providurovoj palati. Muke naše kada je trebalo poći u miliciju i pokupiti knjige. Pjaca od brašna na kojoj tada nije bilo kafana bila je po proporcijama idealna otvorena scena za održavanje raznih priredbi, sjećam se čuvenog takmičenja u znanju, "Sve ili ništa" ne kojem je jednom pobijedio i moj ujak Jovica Martinović. Od nagrade kupio mi je u butigi na pjaci, danas zlatara, pravi kožni fudbal sa svim budelom sa pipkom za naduvavanje i prorezom kroz koji se budel ubacivao i zatim vezivao bijelim špagom. Sve dok fudbal nismo destregali bio sam glavni na Pjaci sv. Tripuna sa prečim pravom da budem biran u tim.

Pjaca od brašna, ili Pjaca od pošte, bila je u povijesti sigurno jedna od najreprezentativnijih kotorskih pjaca jer se formirala na putu koji je vodio od vrata od mora do katedrale sv. Tripuna. Najreprezentativnija je bila zbog velikog broja palata koje su pripadale najpoznatijim kotorskim plemićkim obiteljima koje su se tu nalazile, palata Bizanti, palata Beskuća, palata Buća, sa jednim dijelom koji je kasnije pripao plemićkoj obitelji Paskvali i palata Pima. Uz palatu Bizanti

Dironcijev plan iz 1785.

nalazila se, sve do polovice XIX stoljeća i crkva sv. Nikole Mornara iz XIV stoljeća. Pjaca je dobila ime po magacinima za žitarice i brašo i krušnim pećima koje su se nalazile u palatama Bizanti i Buća. Postoje indicije da je pjaca, isto kao i Pjaca od oružja, nastala proširenjem prvobitnog perimetra zidina iz ranog srednjeg vijeka koji je išao iza pjace i nasipanjem mora ispred zidina, o čemu nam govori i legenda koju je ispričao don Ivo Stjepčević, da se brod koji je nosio moći Sv. Tripuna zaustavio na mjestu gdje je danas mramorni kovčeg, dakle negdje blizu

današnje katedrale. Na Dironcijevom planu iz 1785. godine i na crtežu Ferda Karačaja iz 1838. godine, pjaca ima gotovo isti oblik kao danas, nema jedino stare gimnazije, zgrada 320, vide se samo ostaci prizemlja ranije zgrade i pored nje zgrada Pasinović koja je srušena kada se gradila Komanda mjesta, današnja Opština. Zgrada u dnu pjace koja se vidi na Karačajevom crtežu, najvjerojatnije je bila pekara sa krušnom peći i naknadno je srušena.

Kada idete od Pjace od rive prema Pjaci od brašna, sa desne strane vidjet ćete palatu Beskuća ili Stari sud, koja je u ovom obliku sagrađena 1776. godine, kako piše na donjem rubu grba obitelji Bizanti, na mjestu ranijih zgrada vjerovatno srušenih u zemljotresu iz 1667. godine. Interesantno je da je na Dironcijevom planu dio palate Beskuća do preloma na fasadi prikazan kao dio palate Buća, dok je druga zgrada koja je inkorporirana u palatu Beskuća i kuću Milović, sa prelijepim romaničkim portalom, označena kao sjedište

Palata Beskuća

Palata Bizanti

kvarta San Roko, nazvanog prema istoimenoj crkvi koja se nalazila ispred hotela Vardar i čije se konture danas vide u pločniku. Na palati Beskuća, uzidan je divan portal u gotičko-renesansnom stilu, jedan od najljepših na Jadranskoj obali sa grbom obitelji Bizanti, oštećen od strane vandala pri kraju II svetskog rata. Portal je najvjerovatnije prenesen sa palate Bizanti, a nalazio se na mjestu sadašnjeg ulaza u dvorište palate. Palatu je obnovila plemićka obitelj Baskuča koja je veoma kratko obitavala u Kotoru jer je nema u popisu stanovnika iz 1820., a nema je ni u katastru vlasnika iz 1832. godine. Legenda kaže da je konte Josip Beskuća, nezadovoljan svojim prezimenom želio da kupovinom kuća promijeni prezime u Stokuća kupujući mnogo nekretnina i u drugim mjestima, u Prčanju,

Tivtu i Kamenarima, ali su ga propast Venecije i Napoleono-vo osvajanje Boke Kotorske u tome omeli. Po dolasku Austroougarske, u palati je bilo smješteno sjedište Carskog okružnog suda, a sud je bio u zgradi i za vrijeme Jugoslavije sve dok se nije napravila nova zgrada suda na Benovu, tako da je do današnjih dana ostao naziv za palatu, Stari sud.

Preko puta palate Beskuća nalazi se palata Bizanti koja je pripadala jednoj od najprestiznijih kotorskih plemićkih obitelji koja je dala niz znamenitih ljudi, jedan od njih je i Jeronim Bizanti, zapovjednik galije Sv. Tripun Kotorski koja je zajedno sa njim i još 250 mornara potopljena u bici kod Lepanta 1571. godine. Palata je veoma slojevita, građena i dograđivana u raznim razdobljima, u periodu od XIV do XIX stoljeća. Fasada prema Pjaci od rive

Kip Jeronima Bizantija

svojevremeno je na mjestu II kata imala lođu. Na fasadi uz ulicu nalazi se grb obitelji Bizanti, kroz koji je divljački oštećen kako bi se sprovela gurla sa krova, a malo dalje i ulaz u dvorište palate sa lijepim stepeništem i taracom. U nadsvedenom portunu nalazi se gotička kruna nekadašnjeg bunara, sa grbom obitelji Bizanti koji je skupljao kišnicu sa krova. U dvorištu su se nalazili i grb porodice Paskvali i statua providura Petra Duoda koju su Kotorani postavili u njegovu čast 1691. godine. Kip su vandali srušili i bacili u more u proljeće 1945. godine, a grb obitelji Paskvali nalazi se danas u lapidariju. Kada uđete u dvorište, sa desne strane vidjet ćete lijepi gotički zid sa okruglim prozorom, okulusom, srušene crkve sv. Nikole Mornara iz XIV stoljeća. Popnite se baroknim stepeništem i uđite u salu Skupštine opštine Kotor da vidite sklop nekadašnje kotorske palate. U prizemlju palate bile su krušne peći za proizvodnju kruha, a prilikom rekonstrukcije nakon zadnjeg zemljotresa otkriveni su u nivou poda I kata kanali koji su sprovodili topli vazduh iz peći i grijali prostorije, kako se čini podno grijanje je odavno izmišljeno. I kat je rađen po principu "quattro stanze un salon" sa centralnim salonom i po dvije sobe sa svake strane, treća, prema Pjaci od rive dodata je naknadno. U dnu terase je ulaz u manje dvorište na čijem mjestu je, izgleda, bila obiteljska kapela. Palati Bizanti pripada i zgrada br. 327, nekadašnja crkva sv. Nikole Mornara iz XIV stoljeća koja je pripadala bratovštini kotorskih pomoraca. Crkva je 1863. godine, po nacrtu kotorskog arhitekta Marka Benzona preuređena u stambenu zgradu sa poslovnim prostorom i krušnom peći u prizemlju, da bi je 1887. godine srušili novi

vlasnici, braća Stefanović i sagradili sadašnju zgradu. Priča se da je obitelj Stefanović stradala zbog rušenja crkve.

Kada dođete na pjacu, sa desne strane vidjet ćete palatu obitelji Buća koja je sasvim sigurno predstavljala jednu od najreprezentativnijih palata grada Kotora. Podignuta u XIII stoljeću i kasnije dograđivana, pripadala je jednoj od najslavnijih kotorskih plemićkih obitelji koja je dala nekoliko najznačajnijih ličnosti u dugoj povijesti grada jedan od njih je Nikola Buća koji je bio protovestijar na dvoru cara Dušana i za kojega je vezana čuvena izreka, "car daje a Buća ne daje". Palata se prvobitno protezala duž čitave pjace i obuhvatala sadašnje zgrade br. 322, 323 i 324. U prizemlju je imala vrata u gotičkom stilu sa prelomljenim lukom čiji tragovi se vide na fasadi, gotičke monofore na I kat i raskošne bifore i trifore na II kat, a na fasadi prema moru ostala je sačuvana jedna od bifora. Kada se zamisli originalni izgled fasade postaje jasno zašto je kotorski pjesnik Ivan Bolica pjevao o Kotoru kao o gradu od kamene čipke.

Palata Buća

Za palatu je vezana i jedna interesantna činjenica, u nju je 1511. godine došla mlada pastirica iz Releza u Crnoj Gori, Katarina Kosić da služi kod plemića Aleksandra Buće, a potom se zaredila i čitav život provela u ćeliji u crkvi sv.

Gotička luneta na ulazu palate Buća srušena u potresu 1667. Pronađena je tijekom 19. stoljeća

Zgrada stare kotorske gimnazije

Palata Pima

Pavla. Zbog svojih djela postala je Blažena Ozana Kotorška, suzaštitnica grada Kotora uz Svetoga Tripuna, naša mala Jovana Orleanka koja je zajedno sa Kotoranima branila i odbranila Kotor od napada turskog admirala Hajrudina Barbarose 1539. godine, bodreći ih riječima, nekoliko stoljeća prije nego ih je izustio papa Jovan Pavle II, "nemajte straha".

Na kraju pjace nalazi se zgrada stare kotorske gimnazije, danas sjedište Fakulteta za turizam. koja je, za potrebe nastave, sagrađena 1863. godine po nacrtu arhitekta Marka Benzona na mjestu neke starije zgrade koja je vjerovatno pripadala obitelji Bizanti. Gimnazija je radila od 1865. do 1945. godine, kada je preseljena u zgradu na Benovu, a u zgradi je dugo godina bila smještena i kotorska ško-

la učenika u privredi, čuveni ŠUP, zatim muzička škola, pa kasnije i studentski dom, poprište velike bitke između Kotorana i domaca u kojoj sam ja prilično fasovao. U zgradi je otkriven, uzidan u luneti, prelijepi gotički grb obitelji Buća koji možete vidjeti u ulaznom holu u Pomorskom muzeju sa lijeve strane.

Centralni položaj na pjaci ima palata koja je pripadala plemićkoj obitelji Pima koja je dala Kotoru čuvenog pjesnika Bernarda Pimu ovjenčanog lovorivim vijencem na rimskom Kapitolu. Palata je sagrađena nakon zemljotresa 1667. godine na mjestu vjerovatno srušenog u zemljotresu srednjovjekovnog bloka zgrada čiji se romano-gotički ostaci mogu vidjeti u prizemlju palate i predstavnik je kotorskog renesansno-baroknog razdoblja XVI-XVIII stoljeća svojim prostornim rješenjima, arhitektonskom obradom i naročito stupnjem očuvanosti, rijetkim u Kotoru. Palata ima raskošnu renesansno baroknu fasadu sa dvije lođe, elegantan balkon na II katu sa 12 konzola i prostoran terasu na I katu iznad lođa. Ako vas puste kada pozvonite, u palatu se ulazi kroz zasvedeni portun sa bačvastim svodom i dolazi do unutarnjeg dvorišta sa lijepim kamenim stepeništem. Na podestu I kata ispod gornje skalinade pogledajte krunu bunara i lijepu renesansna kamenicu. U zgadi je početkom dvadesetog stoljeća radila kotorska Nautika.

I na kraju, đir po pjaci ne bi bio potpun bez pominjanja njenih stanovnika i butiga tih šezdesetih godina prošlog stoljeća.

U palati Beskuća, obitelj: Radulović Dujo

Sud za prekršaje i Narodna odbrana

U prizemlju: Prodavnica namještaja

U palata Bizanti, obitelji: Boškovići- Branko, Jovanka, Nenad i Petar; Bućini; Vazić Vesna, Davidovići - Aco, Vesna i Duško; Jaredići - Jefto, Zoran, Beba, Čedomila i Likica; Mudrić Boris; Marković Anselma i Olimpija

U prizemlju: agencija "Putnik", foto Smodlaka, prodavnica "Gradina", brijač Vlado Vujošević

U zgradi br. 327, obitelji: Miloševići - Dušan, Julka, Vasko, Marjan, Sonja, Nena; Grivići; Lipovci - Miloš, Marija, Vlado i Dušanka; Đurčići - Marija, Milo, Dragan, Nada

U prizemlju: butiga Zorke Radonjić, poslije "Titeks", butiga postolara

U palati Pima, obitelji: Lazarevići - Vlado, Olivera, Vojin i Jelena; Jovanovići - Vaso, Slavica i Duško; Jovetići; Vukčevići - Velimir, Slavica, Brano i Duška

U prizemlju zgrade br. 321 desno: servis Ilije Mačka, a poslije Klub penzionera

U palati Buća, obitelji: u br. 322 Mijanovići - Radovan, Milan, Ivan, Olga, Nada, Branka i Julka; Grgurević Luka; Popović Vjera; Kišići - Janko, Dragan, Milan i Olga; Miranović Vaso; Kokica Bešker; Vinko Srdoč; Ivanovići - Petar Zvrčkalo i Slobodanka, u br. 323, Kažanegre - Tonko, Miško, Slobo, Daga i Ljilja; Velimirovići - Luka, Zagorka, Zdravko i Vesna; Stojanovići - Vlado i roditelji, u 324, Čelanović Dare

U prizemlju: galanterija Ivke Lazarević i Mace Radonjić, brijač Ilko Veselinović, butiga, kasnije zlatar- filigran, prodavnica "Beko"

U Staroj gimnaziji, obitelji: Vukanići - Mila i Slobodanka; Fenceli; Vulići - Sabrija i roditelji

Studentski dom, Muzička škola

U prizemlju: butiga bijele tehnike, Tesla

Predstava na Pjaci od brašna

Kao što vidite, šezdesetih godina na pjaci je živjelo preko 110 Kotorana, a u prizemljima su bile butige koje su podmirivale njihove potrebe. Danas se Kotorani na pjaci mogu izbrojati prstima jedne

ruke i onda kažu, Kotor je živ grad, ima turista. Nije!

(Zbog autentičnosti, tekst nije lektoriran.)

KATANIJA NA SICILIJI – ISHODIŠTE KULTA SV. AGATE (2)

Tragom kulta sv. Agate u Boki kotorskoj

Grad Katanija časti svoju patronu u ranokršćanskim kapelama, srednjovjekovnim crkvama, koje oštećene i razorene u potresima, a posebice u onom 1693. godine, dobivaju najraskošnije „ruho“ u XVIII. stoljeću, u vrijeme baroka.

Piše:

Marija Mihaliček

Sveta Agata (*Agatha*) rođena je 231. godine u gradu Kataniji na Siciliji. Krasila ju je izvanredna ljepota, a ona je svoje tijelo i dušu posvetila Kristu. Mučeništvo je podnijela za cara Decija (249. - 251.), poznatog progonitelja kršćana. Tadašnji rimski upravitelj Sicilije Kvintijan, čuvši za njezinu ljepotu, naredi da je dovedu u njegovu palaču. Unatoč svim ponudama, Agata se nije htjela odreći Krista, već izjavi da pripada svome nebeskom Zaručniku. Razjaren njezinim odbijanjem, Kvintijan je odlučio kazniti najokrutnijim mukama. Naredi da joj kliještima kidaju grudi, a zatim je bace u vatru.

Katedrala sv. Agate

Spašena je Božjom pomoći tako što se noću, u prostori-ji gdje je bila zatočena, pojavio sv. Petar u pratnji anđela. Sv. Petar je iscijelio ozlijeđene grudi, a veliki potres spasio ju je od vatre, koja je progutala njezine mučitelje.

Sv. Agata molila je da je smrt oslobodi daljnjih muka. Umrla je 5. veljače 251. godine. Godinu dana poslije njezine smrti užarena lava iz vulkana Etne zaprijetila je potpunim uništenjem grada Katanije. Crkveno predanje kazuje da je narod uzeo s groba sv. Agate njezin svileni veo, stavio ga na koplje i krenuo ususret užarenoj lavi. Tada se dogodilo čudo, vatrena stihija promijenila je pravac, a grad Katanija i narod bili su spašeni.

Od tada sv. Agata postaje zaštitnica grada od potresa i vatre, nedaća koje su posljedica erupcija vulkana Etne, a dan smrti sv. Agate, 5. veljače, slavi se kao spomendan, kada se liturgijski časti. Katanija je zbog blizine vulkana i njegovih čestih erupcija bila izložena stalnoj opasnosti od potresa, od kojih su onaj 1669. i 1693. godine bili najrazorniji. Postoji predanje da je neposredno prije potresa kip sv. Agate svjetlošću upozorio građane na opasnost. Pomoć sv. Agate stigla je i u XVIII. stoljeću kada je kuga zaprijetila stanovnicima Katanije.

Kult sv. Agate osim u Kataniji prisutan je i u Palermu, gradu koji je po nekim tumačenjima mjesto rođenja svete, ali i u čitavoj Siciliji, južnoj Italiji. Na otoku Malti slavi se zbog pomoći prilikom bitke s turskom vojskom 1551. godine.

Katanija je jedan od onih gradova gdje se „na svakom koraku“ osjeća prisutnost patrona - svete zaštitnice, koja je mnogima najomiljenija svetica u čitavoj Italiji. Povijest života i stradanja sačuvana je u cr-

kvenim predanjima i uvjerljivo osvjedočena tragovima, na kojima su od najranijeg vremena podizane crkve posvećene sicilijanskoj svetici, na mjestima njezinog stradanja za vjeru i Krista. Sveta Agata je simbol Katanije - inicijal njenoga imena nalazi se u grbu grada. U tom gradu ozračje kulta sv. Agate prati vas preko monumentalnih sakralnih građevina, slikarskih i kiparskih djela koje krasi crkvene eksterijere, kroz predanja i njezin martirij - stradalništvo i smrt. I danas je jako ukorijenjena odanost, ufanje i zavjeti religioznog naroda Katanije i Sicilije svojoj omiljenoj patroni. Kult svete Agate utkan je i nerazdvojan dio ovoga lijepoga sicilijanskoga grada kako u prošlosti, tako i u sadašnjosti. Njezine crkve markiraju najznačajnija i najposjećenija mjesta, ulice i trgove, a obilazeći ih saznajete crkvena predanja i mnoge legende o ovoj ranokršćanskoj mučenici, ali istodobno spoznajete burne povijesne tokove te kulturna i civilizacijska preplitanja.

Katanija je grad s puno ostataka antičkih spomenika, ipak najpoznatija graditeljska i umjetnička dostignuća vezuju se za ime sv. Agate i potječu iz epohe baroka. Taj segment kulturnog naslijeđa ovoga grada priskrbio mu je zaštitu UNESCO-a, a Festa sv. Agate uvrštena je u svjetsku nematerijalnu baštinu.

Od dvadeset i četiri sakralne građevine u Kataniji, šest ih je posvećeno sv. Agati - djevici, mučenici i svetici koja je rođena u ovome gradu. Prva u nizu sakralnih građevina njezinog titulara je Stara crkva sv. Agate - *Chiesa di Sant'Agata la Vetere* (od lat. *veteres* - *vecchio* - star). Prvobitno ranokršćanska kapela iz IV. stoljeća, koja je kasnije postala katedralna crkva, bila je srušena u potresu 1070. godine. Na tome

Crkva sv. Agate la vetere

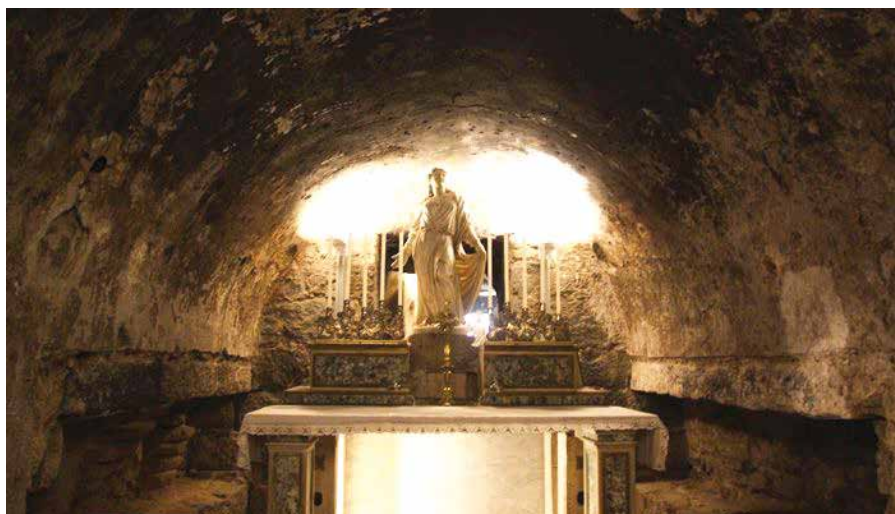

Romanički portal na crkvi Santa Agata al carcere

Bernardino Nigro, sv. Agatu odvode na mučenje, 1588. iz crkve sv. Agata al carcere

Mjesto gdje je sv. Agata bila zatočena, crkva sv. Agate al carcere

Otisak stopala u kamenu sv. Agate

Giovanni di Bartolo, kip sv. Agate

mjestu, u XVII. stoljeću sagrađena je barokna crkva istog imena, spomen na najstarije svetište.

Chiesa di Sant'Agata al Carcere sagrađena je nad tamnicom u kojoj je bila zatočena sveta Agata. Crkva se nalazi u neposrednoj blizini ostatka rimskog amfiteatra iz II. stoljeća. Sagrađena je u baroknom duhu, na mjestu srednjovjekovne crkve, od koje je sačuvan samo romanički skulptorski fragment izvanredne ljepote - originalni portal crkve iz XIII. stoljeća.

U sastavu crkvenog kompleksa su arheološki nalazi tamnice, mjesta zatočeništva i mučenja. Tu je i kapela posvećena sv. Petru koji je poho-

Crkva sv. Agate (San Biagio Fornace)

dio sv. Agatu i iscijelio joj rane koje su joj mučitelji nanijeli.

U crkvi se čuvaju relikvije od velikog značaja za štovanje sv. Agate, kao što je kovčeg u kojemu su se nalazile moći svete prilikom povratka u Kataniju iz Carigrada 1126. Naime, bizantinski general Giorgio Maniace odnio je 1040. godine relikvije sv. Agate i ostalih svetaca sa Sicilije u prijestolnicu Bizanta, ali su one nakon 86 godina vraćene na Siciliju.

Zanimljiva je pala na glavnom oltaru, djelo slikara Bernardina Nigera iz 1588. godine, jer je jedno od rijetkih primjera prikaza mučenja sv. Agate, različito od uobičajene ikonografije. Ovdje se, naime, ne radi o motivu gdje joj krvnici odsjecaju grudi, već o događaju koji je prethodio - odvođenje bosonoge djevice na vatru. U crkvi se čuva i relikvija, prema tradiciji otisak stopala sv. Agate u okamenjenoj lavi.

Crkva sv. Placida

Grob slavnog kompozitora
Vincenza Bellini-ja u katedrali
sv. Agate

Chiesa di San Biagio Fornace sagrađena je nakon potresa 1693. godine na mjestu gdje je mučena sv. Agata bila bačena u vatru. U jednoj od kapela crkve postoje ostaci peći. Projektant crkve u neoklasičnom stilu je katalonski arhitekt Antonio Battaglia (Katanija, 1701. - 1788.).

Crkva sv. Agate u predgrađu *Chiesa di Sant'Agata al Borgo* sagrađena je 1669. godine za potrebe izbjeglih stanovnika okolnih mjesta koji su se poslije erupcije vulkana sklonili u predgrađe Katanije. Današnja crkva je plod rekonstrukcije iz početka XVIII. stoljeća. Uz mnoge umjetnine, krasi je i fresko dekoracija u oltarskoj niši s prikazima sv. Agate i sv. Eupilia, sveca i suzaštitnika Katanije.

Crkva samostana sv. Agate *Chiesa della Badia di Sant'Agata* sagrađena je u XVIII. stoljeću na mjestu stare crkve i samostana iz 1620., a uništena 1693. godine. Gra-

đevina je djelo Giovannija Battista Vaccarinija (Palermo, 1702. - 1768.), najpoznatijega sicilijskog arhitekta, koji je najviše zaslužan za barokizaciju grada Katanije, točnije za današnju prisutnost karakterističnog duha sicilijskog baroka. Katanija je prava riznica njegovih djela: arhitektonskih i kiparskih.

Među crkvama povezanim s kultom sv. Agate treba spomenuti i crkvu sv. Placida *Chiesa di San Placido*, iz početka XV. stoljeća, koja se nalazi u sklopu benediktinskog samostana, a po tradiciji je sagrađena na mjestu ruševine kuće u kojoj se rodila sv. Agata.

Rijetki su gradovi gdje se toliko osjeća prisutnost nebeskog zaštitnika, prije svega po broju crkava posvećenih sv. Agati. Grad Katanija časti svoju zaštitnicu stoljećima u ranokršćanskim kapelama, srednjovjekovnim crkvama, koje oštećene i razorene u potresima, a posebice u onom 1693. godine, dobivaju najraskošnije „ruho“ u XVIII. stoljeću, u vrijeme baroka.

Sva raskoš koja prati arhitektonske i kiparske odlike baroka na Siciliji, najimpresivnija je pri susretu s Katedralom svete Agate, arhitekta Giovannija Battista Vaccarinija na glavnome gradskom trgu. Unutrašnjost katedrale je monumentalna, a u jednom dijelu nalazi se Relikvijar sv. Agate, ograđen raskošnom baroknom pozlaćenom ogradom. Glavna relikvija je srebrno poprsje sv. Agate, iz 1376. godine, kipara Giovannija di Bartola i sarkofag s prikazima njezinog mučeništva. U sakralnom prostoru Duoma i najveće crkve posvećene sv. Agati nalazi se još jedna znamenitost - grob poznatoga talijanskog kompozitora Vincenza Bellinija, koji je rođen u Kataniji 1801. godine.

Tragom titulara skromne crkvice u Mrčevcu, svjedoka prisutnosti kulta sv. Agate u Boki kotorskoj, otkriti, upoznati i doživjeti izvorište života, mučeništva i svetosti Agate za mene je bilo puno više od susreta sa sjajnim baroknim građevinama podignutim sicilijskoj svetici u čast.

San Agata al carcere

VECTIS

Piše:
Neven Jerković

Za britanskog se broдача P&O u pomorskim kružovima obično kaže da je izmislio turistička kružna putovanja. U osamdesetim godinama devetnaestog stoljeća brođarska društva Orient Line i North of Scotland Company, a obje su se kasnije uklopile u P&O, postale su prethodnice prvih modernih turističkih krstarenja iz Londona prema baltičkim lukama. U suradnji sa Thomas Cook-om, P&O je

U suradnji sa Thomas Cook-om, P&O je 1904. potpuno preuređio tadašnji, preko dvadeset godina stari australijski liner ROME u brod za kružna putovanja te ga pod imenom VECTIS uposlio u organiziranim plovidbama prema norveškim fjordovima i Sredozemlju.

1904. potpuno preuređio tadašnji, preko dvadeset godina stari australijski liner ROME u brod za kružna putovanja te ga pod imenom VECTIS upo-

slio u organiziranim plovidbama prema norveškim fjordovima i Sredozemlju.

VECTIS, koji je ime dobio po latinskom nazivu otoka Wight

Plovidbene rute 1909.

Itinerary of Cruise by s.y. "VECTIS"
To Villefranche (for Nice and Monte Carlo), Naples, Corfu, the Dalmatian Coast, Venice, and Sicily.

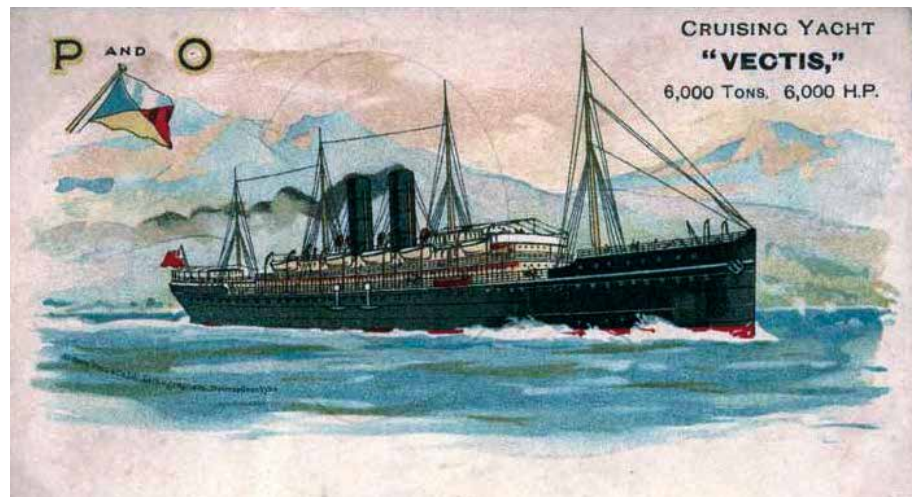
Port.	MILES.	ARRIVE.	STAY.	DEPART.
LONDON (Victoria, S.E. & C.R.) Train to Marseilles.	—	—	—	Wednesday, April 21st, 11 a.m.
MARSEILLES (after arrival from London of P. & O. Mail Steamer, due 2 p.m.)	—	Friday, April 23rd, 8 a.m.	15	Thursday, " 22nd, 4 p.m.
VILLEFRANCHE	125	Sunday, " 25th, 2 "	11	Friday, " 23rd, 11 "
NAPLES	350	Tuesday, " 27th, 8 "	10	Sunday, " 25th, 6 "
CORFU	460	Wednesday, " 28th, 10 "	96	Tuesday, " 27th, 6 "
CATTARO	204	Saturday, May 1st, 5 p.m.	36	Saturday, May 1st, 3 "
GRAVOSA	46	Monday, " 3rd, 10 a.m.	5	Monday, " 3rd, 6 a.m.
CORFUOLA	45	Tuesday, " 4th, 2 p.m.	15	Tuesday, " 4th, 1 "
*BUSH INLAND	22	Tuesday, " 4th, 3 "	5	Tuesday, " 4th, 5 "
SPALATO	38	Thursday, " 6th, 10 a.m.	5	Thursday, " 6th, 9 a.m.
TRAU	73	Thursday, " 6th, 6 p.m.	30	Thursday, " 6th, 3 p.m.
SEBENICO	30	Saturday, " 8th, 11 a.m.	10	Saturday, " 8th, 6 a.m.
ZARA	62	Sunday, " 9th, 3 p.m.	40	Sunday, " 9th, 6 "
FUME	95	Tuesday, " 11th, 11 a.m.	10	Tuesday, " 11th, 9 p.m.
PULA	60	Wednesday, " 13th, 5 "	51	Wednesday, " 13th, 3 "
VENICE	75	Tuesday, " 15th, 9 "	7	Tuesday, " 15th, 4 "
PALERMO	900	Thursday, " 20th, 8 "	—	—
MARSEILLES	500	—	—	—

* Weather permitting.

Plovidba 1909. godine

– Vectis Insula, u tim je plovidbama prvi put posjetio Boku kotorsku 22. travnja 1906. kada je s njim ovamo doputovalo 189 putnika. Ponovo se vratio 24. rujna 1909. sa 150 putnika i 22. travnja 1911. sa 160 putnika. U programu putovanja „P&O Pleasure Cruises“ tiskanom 1910. također stoji da će VECTIS posjetiti Kotor na jednomjesečnom kružnom putovanju koje je započelo u Marseillesu 13. travnja i u istoj luci završilo 10. svibnja. Godinu dana ranije istim je programom po cijeni od 30 gineja obavljeno putovanje sa polaskom iz Marseillesa 22. travnja i povratkom u polaznu luku 20. svibnja, sa posjetom Boki na proputovanju između Krfa i Dubrovnika. Tom je prigodom plovio itinererom

Marseilles – Villefranche – Napulj – Krf – Kotor – Dubrovnik – Korčula – Vis – Biševo – Split – Trogir – Šibenik – Zadar – Rijeka – Pula – Venecija – Palermo – Marseilles. Posljednji je put VECTIS bacio sidro pred

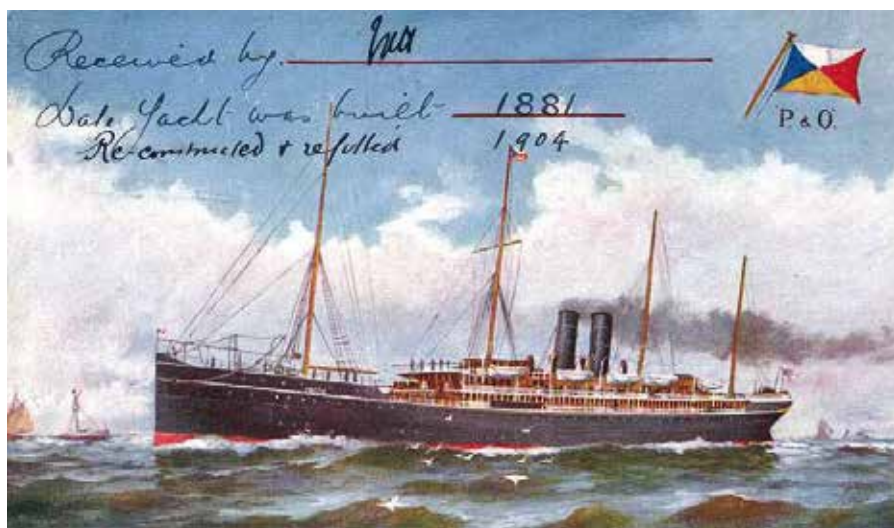

Kotorom 17. travnja 1912. kada je u jednodnevni posjet doveo 115 izletnika, navečer otišao put Dubrovnika i Mletaka i u naš se akvatorij više nikada nije vratio.

U brodogradilištu Caird Greenock položena je 1880. koblica novogradnje 220 koja je prigodom porinuća u svibnju sljedeće godine krštena imenom ROME. Bio je to putnički brod od 5010 GT, dug 131 metar kojem su glavni parni strojevi ukupne snage 850 KS omogućavali plovidbu brzinom od 15 čvorova. Na svojim je

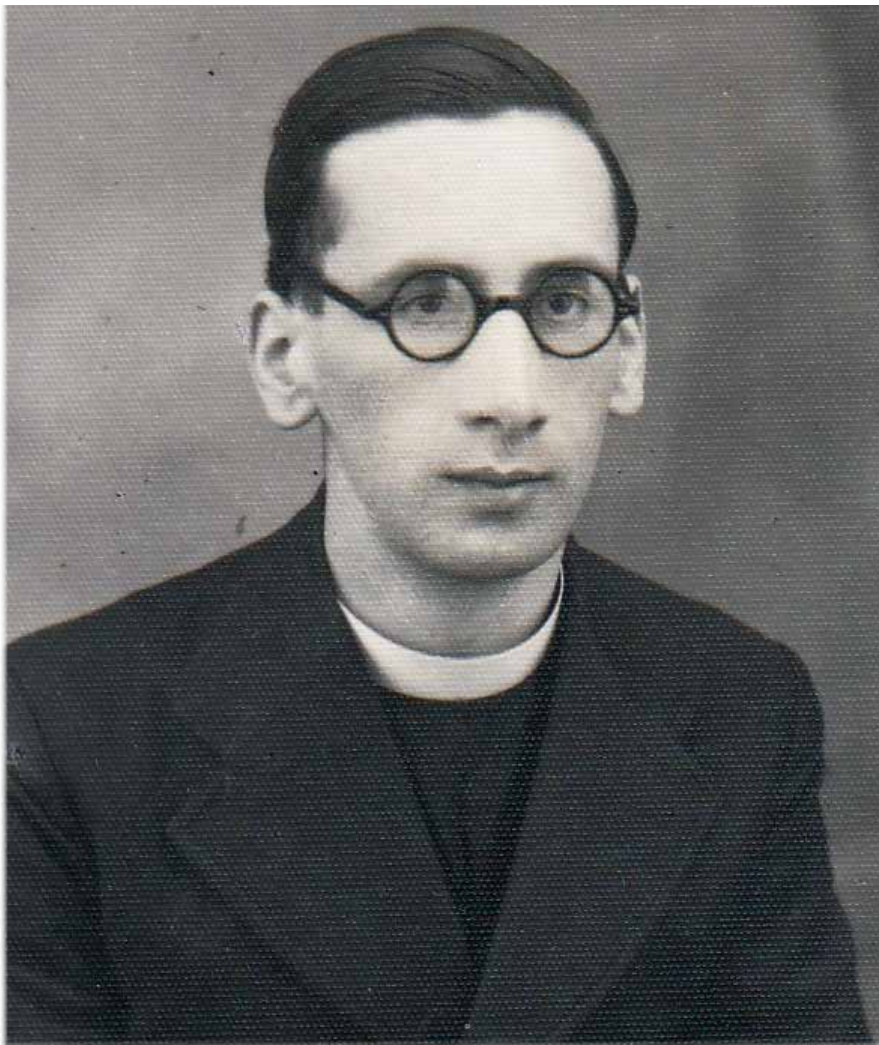
palubama mogao primiti 187 putnika u prvom i 46 u drugom putničkom razredu, a bio je namijenjen održavanju brze brodske pruge London - Bombay - Colombo - Melbourne - Sydney na koju je prvi put otputovao 5. listopada 1881.

Prvu značajniju rekonstrukciju ROME je imao 1892. kada je produžen na 137 metara a promjenjen mu je i glavni pogonski parni stroj. Posljednje putovanje prema Australiji poduzeo je 7. kolovoza 1903. Od 1904. pod novim imenom VECTRIS plovi isključivo na turističkim kružnim putovanjima sve do 1912. kada je prodan francuskoj Vladi. Nažalost, za stari i isluženi brod više nije bilo posla pa je uskoro raspremljen i prodan u staro željezo. Kupila su ga talijanska rezališta zbog naraslih potreba za proizvodnjom čelika u zahuktaloj vojnoj industriji koja se pripremala za nastupajuću prvu svjetsku vojnu kataklizmu. Razrezan 1913., VECTRIS je tako u hrpi sekundarnih sirovina zauvijek nestao u visokim pećima talijanskih čeličana.

Spomen na don Graciju Brajkovića, zaslužnoga bokeljskog svećenika i znanstvenika (2)

Don Gracija Branković

Piše:
Ljubica Štambuk

Kotorska biskupija imala je u XX. stoljeću niz svećenika koji su uz pastoralni rad istraživali i mnogobrojne povijesne teme svoga zavičaja i time značajno pridonijeli poznavanju bokeljske prošlosti, umjetnosti i duhovne kulture. Oni su ostavili duboki trag u znanosti i publicistici, pridonijevši tako spašavanju memorije Boke kotorske - područja koje je tada, kao i danas, neprekidno gubilo svoje starosjedioce. Najpoznatiji među ovim svećenicima, eruditima, su: biskup Pavao Butorac, don Gracija Ivanović, don Anton Milošević, don Ivo Stjepčević, don Niko Luković i don Gracija Brajković, kojemu je **posvećen ovaj prilog.**

DUŠOBRIŽNIČKO DJELOVANJE

Don Gracija Brajković bio je župnik u nekoliko bokeljskih mjesta i u njima je ostavio trag marljivoga i požrtvovnoga pastoralnog radnika, dobrog propovjednika i omiljenog ispovjednika, uvijek pristupačnog

ljudima. Svećeničke dužnosti obavljao je savjesno, s ljubavlju i poštovanjem prema svome puku.

Osobito su bile cijenjene njegove propovijedi koje je održavao s puno žara pa bilo u crkvi samo nekoliko ljudi. Te su propovijedi prodirale u dubinu duše. Bile su kratke i jasne, prožete snažnom vjerom.

Redovito je pred Božić i Uskrs posjećivao obitelji, u prvome redu one kojima je te godine netko umro, zatim one kojima je netko bolestan ili kojima je potrebna posebna pomoć.¹ Obavljao je i duhovne vježbe, uz ostale za časne sestre, kojima je bio i ispovjednik.

S poštovanjem se odnosio prema pravoslavnim vjernicima te i kod njih uživao veliko prihvaćanje i povjerenje. Posjećivao ih je i redovito im čestitao njihove blagdane. Ekumenske ideje potvrđivao je osobnom praksom susreta, razmjenom misli i drugim oblicima međuvjerske komunikacije. Tako su on i don Gracija Ivanović molili pred pravoslavnom svetinjom zajedničke majke u manastiru Savina pokraj Herceg Novog.² Ekumenizam je kod njega bio stvaran, a ne samo deklarativan.

Za don Graciju se zaista može reći da je ljude osvajao veličinom uma i toplinom srca, i uza sve to - jednostavnošću. Time je stekao mnoge prijatelje i štovatelje, o čemu svjedoče riječi nekih suvremenika. Tako je jedan od najznačajnijih suvremenih crnogoskih književnika, akademik Sreten Perović, na večeri poezije u Perastu 16. 10. 2013. rekao: „Don Gracija mi je posebno ostao u sjećanju kao najplemenitije duhovno stvorenje koje sam upoznao. Ne samo zbog njegove visoke kulture, nego i prije svega

1946.

zbog ljudske oplemenjenosti i duše.“³

Prema sebi bio je strog i ni pod kakvim pritiscima nije bio spreman popustiti u svojim vjerničkim i svećeničkim načelima. Prema drugima bio je blag i strpljiv. Imao je razumijevanja za svaku individualnu dušu i vjerujem da ne griješim kada kažem da je čitavoga života ustrajao u dobru. S ovakvim osobinama bili su u savršenom skladu njegova asketska pojava i blagost crta lica, nježan pogled i osebujan glas.

Njegovo dušobrižništvo donekle nam može približiti citat iz zapisa o pripremi za krštenje djeteta (Zapis pisan 31. kolovoza ratne 1943. godine u Perastu). Tekst počinje riječima: „*Majka dok očekuje dijete uvijek misli na njega. To je naravno. Ali tu misao treba što više oduhoviti: Ovo dijete će biti članom naše obitelji, ljudske zajednice, član sv. Crkve i, napokon, građanin neba. I za to dijete, makar tijelom maleno, Sin Božji je sišao na zemlju i postao čovjekom kao što je on. Bog tom djetetu određuje i posebnog Anđela da ga čuva. I majka će mu se posve posveti-*

ti.“ Biranim riječima dalje govori o tome na koji će način majka paziti na djetetovo tijelo i na njegovu dušu.

Pokretao je i razne akcije među vjernicima. Primjerice, kada je organizirao popravak crkvice Gospe od zdravlja na brdu iznad Perasta preporučio je vjernicima da svatko tko dođe na misu u crkvicu donese sa sobom po jednu opeku.

Obnovio je izvođenje *Prikanja Kristove muke u crkvi sv. Nikole u Perastu* na Veliki četvrtak, 27. travnja 1975., 175 godina poslije posljednjega izvođenja 1800. godine. Riječi Isusa govorio je don Gracija. Na žalost, ovo izvođenje opet je zamrlo.

Zaslужan je za očuvanje svečanoga živopisnoga tradicijskoga peraškog obreda – fašinade,⁴ a zauzimao se i za očuvanje drugih crkvenih i svjetovnih tradicija održavanih u posebnim prigodama u Perastu.

⁴ Obred koji se održava svake godine 22. srpnja, tj. na dan koji se uzima za rođendan otoka Gospe od Škrpjela. Prema njegovanoj tradiciji u smiraju dana izvodi se ceremonijal u kojemu muškarci iz Perasta i okolnih mjesta, međusobno povezanim barkama ispunjenim kamenjem i okićenim zelenilom, svećanima ophodom duž obale, uz pjevanje narodnih pjesama kreću prema otočiću Gospe od Škrpjela i zatim nasipavaju kamenje oko njega.

¹ Navedeno u pismu sestri Cinti od 1. 1. 1981.

² Zabilježio don Branko Sbutega u članku „U smrti strah je manji, a izvjesnost veća“, *Vijenac*, 18. 8. 1994., str. 15-16.

³ www.radiodux.me/naslovnica/4233-perovi-ponosam-sam-to-je-moje-vee-u-gradu-duboke-kulture-jo-dublje-civilizacije-i-temeljnog-graanskog-ophoenja

Po povratku u Perast

Don Gracija je imao snažno razvijenu hrvatsku nacionalnu svijest, ali se nije razbacivao riječima o hrvatstvu. Znao je reći otprilike ovako: „*Nisam nikad isticao svoje hrvatstvo, ali ga nikad nisam skrivao.*“⁵ On je svoje hrvatstvo, kao i svoju vjeru, jednostavno živio.

ZNANSTVENI RAD

Svestrani intelektualac don Gracija Brajković bavio se znanstvenim radom i bio je veliki poznavatelj Boke kotorske - njezine povijesti, književnosti i likovnih umjetnosti. Višeslojnim istraživanjem Boke bavio se sve do smrti. Suvereno je vladao činjenicama bokeljske sastavnice hrvatske nacionalne kulture i njezinim dodirima s drugim nacionalnim kulturama, ponajprije s crnogorskom. Stoga njegova istraživanja i zapisi predstavljaju značajan doprinos upoznavanju ukupnoga kulturnog i povijesnog naslijeđa ponajprije Boke, a šire i Crne Gore i Hrvatske.

⁵ Prigodom popisa pučanstva uvijek se izjasnio kao Hrvat, bez obzira na to kakva su vremena bila. O tome piše don Slavko Kovačić u navedenom članku.

Don Gracijine znanstvene spoznaje u prvom redu su rezultat iznimnog poznavanja arhivske građe i njezine temeljite i sistematične uporabe, nadalje, rezultat su sposobnosti zaključivanja na osnovi poznavanja arhivskih i drugih izvora, a rezultat su i vlastitih arheoloških i drugih otkrića. U znanstvenim istraživanjima, posebno arhivskim, pomoglo mu je poznavanje starih jezika: latinskoga, staroga talijanskog, biblijskoga grčkog i biblijskoga hebrejskog, kao i poznavanje paleografije.

Bio je izvrstan poznavatelj bosančice, a vjerojatno je čitao i glagoljicu. To sugerira jedna rečenica iz njegova pisma sestri Cinti, 1946. godine kada je bio župnik u Mulu i Škaljarima. U pismu piše: „*U Škaljare skoro svima je krsno ime na sv. Luku. Pjevao sam misu na staroslavenski, a posl. p. posjetio nekoliko obitelji.*“ Ovo povezujem s postojanjem Parčićeva glagoljskoga misala u župi Škaljari i to pojačava tvrdnje o povremenom (doduše rijetkom) staroslavenskom bogoslužju u Boki. Posebno je značajno stoga što su dosad otkriveni tragovi glagoljanja u Boki vodili isključivo svećenici koji su u Boku došli iz sjevernojadranskih krajeva, a evo sada vidimo da je sasvim izvjesno glagoljanje od autohtonoga bokeljskog Hrvata – don Gracije Brajkovića. U svakom slučaju ovu problematiku treba istražiti.⁶

skih krajeva, a evo sada vidimo da je sasvim izvjesno glagoljanje od autohtonoga bokeljskog Hrvata – don Gracije Brajkovića. U svakom slučaju ovu problematiku treba istražiti.⁶

Kada je kao župnik došao u rodni Perast, u središte njegova znanstvenoga zanimanja našao se taj grad i njegova župa. U istraživanju prošlosti Perasta i Boke te njihove crkvene, kulturne i pomorske baštine stajali su mu na raspolaganju mnogobrojni dokumenti i knjige sačuvane u Biskupskom arhivu u Kotoru, Državnome arhivu u Kotoru, peraškome župnom arhivu⁷ i u arhivskim zbirkama nekih uglednih obitelji. Za potrebe svojih istraživanja odlazio je i u arhiv JAZU (HAZU) u Zagrebu, u archive Dubrovnika, Zadra, Hvara i Cetinja te u Bogišićevu biblioteku u Cavtatu.

Čitanje, razvrstavanje i evidentiranje arhiviranih dokumenata je osnova za proučavanje povijesti i danas ne može biti značajnijeg otkrića bez rada na takvim dokumentima. Rad u hladnim, polumračnim i prašnjavim prostorijama arhiva je mukotrpan i spor posao, a prethodi mu i stjecanje paleografskoga znanja, zbog čega taj rad mnogi izbjegavaju, ograničavajući se isključivo na analize i usporedbe već objavljenih dokumenata i komentara na njih. Don Gracija je, naprotiv, tom poslu posvetio golemu pažnju, pripremajući tako materijal za svoje radove, ali i znanstvenu podlogu za radove dugih istraživača.

⁶ Gospođa Marija Brajković, don Gracijina šogorica koja se u svojem obiteljskom domu godinama brinula o don Graciji, rekla mi je da je on poznao glagoljicu i kad bi se pojavio neki tekst na tom pismu dolazilo bi se k njemu na tumačenje.

⁷ U literaturi se ovaj arhiv najčešće spominje kao *Nadžupski arhiv u Perastu* (kratica NAP).

Više autora⁸ spominje značajan podatak vezan uz Bratovštinu Bokeljske mornarice, a taj je da je don Gracija Brajković u Biskupskom arhivu u Kotoru, nakon razornog potresa 1979. godine, pronašao najstariji sačuvani Statut organizacije kotorskih pomoraca - *Statut Bratovštine svetog Nikole mornara u Kotoru*⁹ iz 1463. godine. Pronalazak statuta znatno je pridonio upoznavanju starijega razdoblja Katorske, današnje Bokeljske mornarice, pogotovo stoga što su uz tekst originala tijekom vremena dopisivane mnogobrojne odluke Skupštine Bratovštine i prilagani razni dokumenti sve do 1807. godine.¹⁰

U literaturi se spominje i don Gracijin pronalazak odluke mletačkih vlasti iz 1781. godine o ukidanju dominikanskoga samostana sv. Nikole u Kotoru,¹¹ a pronašao je i mnogobrojne druge dokumente. Tako u studiji „*Peraštanin Nikola Burović prepisivač Vetranovićeve Istorije od Dijane*“, don Gracija navodi rukopise za koje je upravo on utvrdio da su Burovićeve, a to su: Vetranovićeve *Istorija od Dijane*, *Peraška crkvena pjesmarica* i Gučetićeve *Dalida*, sve pronađeno u župnome arhivu u Perastu, te zbirka pjesama u Bogišićevoj biblioteci u Cavtatu i Zbornik dubrovačkih pjesnika u JAZU u Zagrebu.

⁸ Lovorka Čoralić, Savo Marković, Maja Katušić te priređivači reprint izdanja.

⁹ Liber Fraternitatis divi Nicolai marinariorum de Catharo.

¹⁰ Prigodom obilježavanja 12 vjekova Bokeljske mornarice 2009. godine, Bokeljska mornarica Kotor objavila je reprint Statuta. Pripremu, prevođenje i publiciranje izvornoga rukopisa s bilješkama i alegatima priredili su Miloš Milošević i Jelena Antović. Istaknuli su ulogu don Gracije Brajkovića u pronalasku ovoga statuta.

¹¹ Don Niko Luković, Blažena Ozana Kotorka, Kotor 1965. Od ukidanja samostana privremeno se odustalo zbog prosvjeda kotorskih građana.

Uz istraživanje dokumenata u arhivima, veliku pozornost posvećivao je i drugim spomenicima, osobito arheološkim i etnološkim, te spomenicima sakralne i umjetničke baštine, koja je u Boki iznimno bogata, a on ju je izvrsno poznavao.

U nastavku ću dati kratak i površan pregled njegovih znanstvenih istraživanja, odnosno navest ću samo neke od objavljenih znanstvenih rezultata koje ja mogu dokučiti i razumjeti. Istaknula bih da, iako su njegovi tekstovi strogo znanstveni i s puno često šturih podataka, oni su ugodni za čitanje. Rezultat je to njegove lakoće izražavanja, kao i njemu svojstvenog iznošenja informativnog i poučnog pregleda o pojavi (predmetu) koju obrađuje, prije ulaska u samu srž problematike o kojoj piše. Na taj način i nama laicima uspijeva približiti temu i učiniti nam je informativnom i poučnom. Ako puno toga i ne razumijemo, ipak nešto naučimo.

Nisam kompetentna za neku dublju analizu, no nadam se da će i ovaj moj djelomičan prikaz života i djelovanja don Gracije Brajkovića bar malo odškrinuti vrata u njegove znanstvene rezultate.

Don Gracija je 1968. godine u pećini „Spila“ pokraj sela Glogovac iznad Perasta pronašao tragove neolitičke kulture, najstarije do sada pronađene u Bokokotorskom zaljevu. Datirao ih je u 3.500 godina pr. Kr. Nakon don Gracijina upozorenja o nalazima, 1974. godine nastavljeni su iskopavanja u pećini. Ona su pokazala kako je *Spila* bila naseljena još u vrijeme ranoga neolitika, oko 5000. g. pr. Kr. Stoga je njegova zasluga upravo u tome što je potaknuo istraživanje najstarijega arheološkog lokaliteta u Boki kotorskoj. Pronađeni arheološki materijal (keramika, dijelovi kamenog oruđa i oružja, fragmenti životinjskih kosti-

ju i morskih školjki) trajno je izložen u Muzejskoj zbirci na otočiću Gospe od Škrpjela, koju je upravo on uredio. U zbirci se nalazi i uteg koji se rabio da bi otežao ribarsku mrežu što je, uz pronađene školjke, dokaz da su i najraniji stanovnici ovoga područja bili usmjereni na more. U drugoj pećini „Tamnica“, smještenoj pedesetak metara sjeveroistočno od „Spile“, i znatno većoj od nje, nije obavio sondažu, ali je utvrdio da se u njoj također nalazi vrlo obilna neolitička keramika, kosti i školjke, na što je skrenuo pozornost arheolozima.

Opis ovih istraživanja i detaljnu analizu pronađenoga arheološkog materijala iznio je u znanstvenome radu „*Najstariji slojevi pomorskog naselja Perast*“, objavljenome u monografiji „*12 vjekova Bokeljske mornarice*“, 1972. godine.

Don Gracija sa sestrom Cintom u Gornjem Stolivu

U tom radu istaknuo je i rimsko nalazište s mnoštvom keramike iz III. stoljeća, koju je otkrio na istočnoj granici Perasta prema Dražin vrtu. Tu je na samoj površini sakupio oko 300 manjih fragmenata amfora i drugog posuđa, između ostalog dio lijepo obrađenoga kamenoga ručnog mlina. Na temelju brojnosti fragmenata i pronalaska ovoga mlina zaključio je da se na tome mjestu nalazilo naselje. Uz to, skrenuo je pozornost i na obližnji depozit građevinskoga materijala koji sadrži antičke ostatke, a koji bi također trebalo istražiti.

U navedenom znanstvenom radu don Gracija je iznio i rezultate svojega arheološkog istraživanja trase rimskoga puta iznad Perasta koji je vodio od Kotora prema Risnu. Istraživanjem toga puta i nalazom rimske keramike na trasi puta dokazao je ranije postavljenu hipotezu Konstantina Jiričeka da su se tim putem služili Rimljani.

Konačno, u ovom radu osvrće se na pisanje raznih autora da su na otočiću sv. Jurja Rimljani podigli tvrđavu za obranu Risna i povjerili je Peraštanima na čuvanje. No, kako na otočiću nisu izvršena arheološka istraživanja, upozorio je da se ne može sa sigurnošću potvrditi točnost ovih tvrdnji. U jednome kasnijem radu¹² usputno je zabilježio da je 1975. godine na sv. Jurju pronašao rimske tegule i istaknuo da se time potvrđuje peraška tradicija o prisutnosti Rimljana na tome otoku.

Don Gracija se bavio i temama likovnih umjetnosti. Pisao je o djelima slavnoga peraškoga slikara Tripa Kokolje, posebno o njegovim freskama u crkvi sv. Ane u Perastu. Značajan

mu je rad o čudotvornoj slici Gospe od Škrpjela. Ta je slika otkrila svoju punu ljepotu tek kada je, zahvaljujući hrabroj don Gracijinoj odluci, skinut s nje srebrni okov.¹³ Tada je potvrđena ranija pretpostavka da je autor slike Lovro Marinov Dobričević. Tematiku vezanu uz ovu poznatu sliku obradio je u znanstvenome radu „*Slika Lovra Marinova Dobričevića na otoku Gospe od Škrpjela i njezini srebrni ukrasi*“. U istom radu nadopunio je do tada oskudno znanje o srebrnom reljefu, daru Peraških pomoraca Gospi od Škrpjela, na kojem su prikazani autentični detalji iz poznatoga Peraškog boja od 15. svibnja 1654.

S još troje autora napisao je opširan članak: „*Neki manje proučavani primjeri građanske i crkvene arhitekture spomeničkog karaktera u kotorskoj opštini*“. Među 54 odabrana spomenika (crkava, kuća spomeničkoga karaktera i palača) na koje su nas autori uputili i opisali ih, 23 su iz Perasta te po jedan iz Morinja i Veriga i svih njih obradio je don Gracija.

Iznio je arhivske podatke o poznatome peraškome maču. Također je pisao o odlikovanjima koja se, prema običaju, ostavljala za ukras slike ili kipa Bogorodice u mjesnim crkvama u Perastu, Dobroti i na Prčanju. Tako spominje četiri sačuvana križa *kavaljerata* sv. Marka¹⁴ od ukupno pet daro-

vanih, koje su u raznim prilikama dobili zaslužni Peraštani.

Bio je izniman poznavatelj povijesti obitelji Zmajević i objavio je radove o nadbiskupima Andriji i Vicku Zmajeviću te admiralu ruske flote Matiji Zmajeviću, dotičući još neke članove ove znamenite peraške obitelji. On je ne samo iscrpno pisao o životu i djelovanju Andrije Zmajevića, nego je u arhivima, ponajprije peraškome nadžupskom arhivu (NAP), pronašao mnoge podatke o njemu otkrivši pritom mnogobrojne činjenice, pa i ispravivši neke dotad u literaturi pogrešne tvrdnje. Tako je u radu „*Pjesma kapetana Nikole Burović zadarskom nadbiskupu Vicku Zmajević*“ pobio mišljenje ranije historiografije da je Andrija Zmajević rođen 16. 6. 1624. Na temelju arhivskih podataka iz župnoga arhiva u Perastu i arhiva Urbanova zavoda Kongregacije Propaganda Fide u Rimu utvrdio je da je Andrija Zmajević rođen krajem srpnja 1628. godine. A ispravio je i još neke ranije objavljivane netočne podatke.

Don Gracija slovi kao veliki poznavatelj peraškoga pomorca, ratnika i pjesnika Nikole Burovića (oko 1655. – 1737.), o kojemu je pisao u nekoliko radova i iznio vrijedne podatke o njemu. Više autora navodi da je don Gracija rasvijetlio problem vezan uz pitanje prepisivača peraške zbirke usmenih pjesama iz XVII. stoljeća. Ta je zbirka u stručnoj literaturi figurirala kao „Zmajevićev rukopis“, no don Gracija je otkrio da zbirka „nije pisana Zmajevićevom, već Burovićevom rukom“.

Odlično je poznavao perašku pomorsku i s njom povezanu trgovačku tematiku i brodogradnju. Spomenuo je godinu 1336. kao godinu nastanka prvoga brodogradilišta u Perastu, što je bio početak vrlo aktivne peraške brodogradnje i

¹² Gracija Brajković, *Slika Lovra Marinova Dobričevića na otoku Gospe od Škrpjela i njezini srebrni ukrasi*, P. O. Fiskovićev zbornik I, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, Vol 21, No. 1, 1980., str. 387-402.

¹³ Okov je skinut sa slike 24. 4. 1967. i izložen je u prezbiteriju crkve Gospe od Škrpjela.

¹⁴ Kavaljeri svetoga Marka jedini su viteški red u povijesti Mletačke Republike. Naslov su stjecali ugledni patriciji, ali i istaknuti vojni zapovjednici, diplomatski predstavnici i drugi zaslužnici, kako oni podrijetlom iz samih Mletaka, tako i oni sa sveukupnoga ondašnjega mletačkoga državnog područja. Odlikovanje se dodjeljivalo odlukom mletačkoga Senata ili dužda.

naglasio je da je od tada pomorstvo Perasta neprestano raslo i dostiglo svoj vrhunac krajem XVII. i u prvoj polovici XVIII. stoljeća, da bi početkom XIX. stoljeća počelo naglo nazadovati zbog mnogobrojnih razloga. Pisao je o počecima pomorskoga školovanja u Perastu i o poznatim peraškim pomorskim ličnostima kao što su Matija Zmajević, Marko Martinović, Krsto Mazaro- vić, Ivan i Josip Bronza, Krsto i Julije Balović, već spomenuti Nikola Burović i drugi, sve pot- krepljujući podacima iz peraških arhiva. Analizom rukopisa iz peraškoga župnog arhiva utvrdio je autorstvo priručnika – računice, namijenjenog pr- voj pomorskoj školi na istočnoj obali Jadrana.¹⁵ Pobio je ranije pretpostavke o autorstvu priručnika i utvrdio da je njegov autor Krsto Balović.¹⁶

Iako je, kako je naglasio u radu o Marku Martinoviću pod nazivom „Učitelj ruskih kne- zova“, pomorstvo bilo osnova života u Perastu, ipak su ljudi tražili kompenzaciju u živoj aktivnosti kulturne i duhovne sfe- re. Popratio je to navođenjem velikog broja pojedinaca iz Martinoviće-va vremena koji su se bavili duhovnom aktivnošću – sakupljajući ili pišući poeziju, baveći se prevodjenjem, povije- šću, teologijom, lingvistikom i pomorskim pravom. Nagla- sio je da je, unatoč objektivno nepovoljnim ratnim činiteljima, stvorena društvena klima koja je poticala na stvaralačku aktivnost. Tako su mnogi po- morci i ratnici istodobno bili pjesnici i duhovni stvaratelji. Slikovito je to opisao riječima:

¹⁵ Škola je osnovana krajem XVII. stoljeća u Perastu, a u njoj je poznati kapetan i matematičar Marko Martinović (1663. - 1716.) učio ruske boljare vještini navigacije.

¹⁶ Prema natuknici o peraškoj obitelji Balović u Hrvatskome biografskom leksikonu, Redakcija, 1983., Krsto Balović (rođen 1677.), bio je kapetan Perasta nekoliko puta i višekratni zastupnik općine.

Sestrino vjenčanje 1939.

„Ti nemirni ljudi, puni energije, kao da se nisu iscrpljivali pod jedrom i mačem, nego su težili da se izraze i perom.“

U *Enciklopediji Jugoslavije* iz- danoj u Zagrebu 1965. godine nalazi se don Gracijin tekst o Perastu, a u *Pomorskoj enciklo- pediji* izdanoj u Zagrebu 1983. godine njegovi su tekstovi o pomorstvu Perasta i o Matiji Zmajeviću. S druge strane, u *Enciklopediji Jugoslavije*, iz- danoj u Zagrebu 1982. godine, nalazi se kratka natuknica o don Graciji. U njoj je posebno istaknuto njegovo proučava- nje i prezentiranje kulturnoga blaga, koje se nalazi po crkva- ma, posebice u crkvi Gospe od Škrpjela, te formiranje novih zbirki.

Radio je i na sređivanju cr- kvenih knjižnica u Perastu i pisao o nekim knjigama koje je otkrio u tim knjižnicama. Ta- kođer je pisao o skriptorijima i knjižnicama Kotorske bisku- pije. U radu „*Skriptoriji i bibli- oteke u Kotorskoj biskupiji*“ uz kratak prikaz o skriptorijima u biskupiji isaknuo je činje- nicu da se na području Boke kotorske nalazilo desetak benediktinskih samostana-opa- tija. A poznato je da su se baš

benediktinci intenzivno bavili pisanjem i prepisivanjem knji- ga pa se to, kako je naglasio u radu, bez sumnje obavljalo i u bokeljskim opatijama. Kao naj- značajniju, prema Ivanu Osto- jiću, navodi opatiju sv. Jurja na istoimenome otočiću pred Perastom. Da je ova opatija bila značajan kulturni centar istaknuo je iznošenjem podata- ka iz inventara njezine bogate knjižnice, napisanog 1431. go- dine, a iznio je i analizirao važ- ne arhivske podatke iz 1437. i 1438. godine. Uz podatke o benediktinskoj knjižnici na otočiću sv. Jurja, u radu je dao i pregled knjiga u drugim bokeljskim knjižnicama, obu- hvaćajući biskupsku knjižni- cu, osobne knjižnice nekih bi- skupa, samostanske knjižnice, knjige pojedinih crkava i nekih svećenika. S obzirom na to da je sve što su sadržavali biskup- ski arhiv i knjižnica u Kotoru do početka XV. stoljeća strada- lo u požaru, istaknuo je da je prva knjiga biskupskog arhi- va registrirana nakon požara, točnije 1434. godine, kada po- činje novo sakupljanje knjiga i formiranje Kaptolske knjižnice, danas Biskupske. Osim poda- taka o knjigama i knjižnicama

iznio je i kratke biografije biskupskih svećenika koji su se istaknuli u nabavljanju knjiga i u formiranju knjižnica. To su: nadbiskup Andrija Zmajević, biskup Hijacint Zanobetti, Ivan Antun Nenadić, biskup Marko Antun Gregorina, Franjo Morandi, Antun Bašić i Srećko Vulović.

Jedno od područja don Gracijina posebnoga znanstvenog zanimanja bila je inkunabulistika. Čitao je i proučavao inkunabule, a zajedno s profesorom Milošem Miloševićem sudjelovao je s radom „*Inkunabule i postinkunabule biblioteke Kotorske biskupije*“ na znanstvenome skupu „*Skriptoriji i manastirske biblioteke u Crnoj Gori*“, održanom 1989. godine na Cetinju. U članku objavljenom u zborniku radova s toga skupa autori su najprije dali opći prikaz povijesnoga tijeka kotorske biskupske knjižnice, a nakon toga detaljno su opisali sačuvane inkunabule i postinkunabule¹⁷ u toj knjižnici, osvrnuvši se na svaku od njih. Posebno su izdvojili sigurne inkunabule (ukupno 16), nesigurne inkunabule (4), postinkunabule s označenom godinom (7) i postinkunabule bez označene godine (3), navodeći njihovu evidenciju u nekim poznatim svjetskim repetitorijima.

Zapaženi su don Gracijini radovi iz stare književnosti Perasta i šire, posebno radovi vezani uz istraživanje crkvenih dramskih tekstova. Obrađivao je pjesmarice te pisce i njihova djela, posebno peraške: Andriju Zmajevića, Andriju Balovića, Nikolu Burovića, Ivana Nenadića i Srećka Vulovića. Otkrio je da Ivan Nenadić nije autor, već prevoditelj drame o Kristovoj mucu, što je istaknuo i u naslovu članka u kojem o tome piše.

¹⁷ Kao postinkunabule autori su izdvojili knjige iz prvoga desetljeća XVI. stoljeća i dva djela Dominika Buće, iz 1531. i 1545. godine.

Posebno su značajne antologijske knjige *Poezija baroka* i *Proza baroka*, koje je uredio zajedno s profesorom Milošem Miloševićem. Ove knjige, u kojima su autori napravili izbor pjesama i proze, napisali opširne predgovore, komentare i rječnike te preveli određene tekstove, umnogome su pridobile upoznavanju bokokotorske književnosti i predstavljaju vodič kasnijim generacijama u njezinu proučavanju. Navodi iz njih često su citirani.

Don Gracija je surađivao sa znanstvenim institucijama iz Boke i Cetinja te Zagreba, Splita, Dubrovnika, Zadra, Beograda i s mnogobrojnim znanstvenicima i umjetnicima.

Dugogodišnji don Gracijin suradnik, profesor Miloš Milošević, u nadgrobnome govoru istaknuo je da se u povijest Boke ni po jednoj temi ne može dublje ulaziti bez Perasta i njegova dragocjenoga arhiva, ali ni bez don Gracije, koji je sve dokumente krajnje brižljivo izučavao i rezultate unosio u svoje radove i kartoteke.

Don Gracija je brižljivo i strpljivo bilježio mnogobrojne činjenice koje je otkrio i tako je osnovao iznimno vrijednu kartoteku koja bi, uz njegove radove, trebala biti osnova svakome onom tko želi studiozno obrađivati neku temu iz povijesti Boke. Ovu kartoteku, kao i Dnevnik koji je uredno vodio, poklonio je Biskupskome ordinarijatu u Kotoru i sada se oni nalaze u Biskupskome arhivu. Na taj način je istraživačima koji dolaze poslije njega ostavio na raspolaganje bogat neobjavljeni znanstveni materijal, koji umnogome može služiti istraživanju Boke. U literaturi sam naišla na tri autora koja su navela da su se tim materijalom poslužili,¹⁸ a pretpostavljam da ih ima i puno više.

¹⁸ Zvezdan Folić u ranije spomenutom radu navodi podatak iz Dnevnika don Gracije, a Lenka Blehova Čelebić u knjizi *Hrišćanstvo*

Don Gracijini znanstveni radovi objavljeni su u časopisima i zbornicima u Crnoj Gori i u Hrvatskoj. Njihov popis, koji vjerojatno nije konačan, naveden je na kraju ove prezentacije. Naslovi objavljenih radova sugeriraju nam donekle kojim se znanstvenim područjima bavio.

Ovdje je iznesen samo djelomičan i nesistematiziran pregled don Gracijina znanstvenoga rada. Vjerujem da će se u budućnosti njegovim istraživanjem i znanstvenim doprinosima pozabaviti stručnjaci iz onih područja u kojima je istraživao. Do danas su napravljeni neki kraći, usputni prikazi pojedinih segmenata njegova bogatoga znanstvenog djelovanja, a radovi su mu često citirani u literaturi. Smatram kako je potrebno izraditi stručnu sistematizaciju don Gracijinih znanstvenih i preglednih radova. Poželjno bi bilo i obaviti cjelovito vrednovanje njegova opusa, što pretpostavlja prethodno napravljenu analizu i interpretaciju kompetentnih istraživača iz raznih znanstvenih grana.

u *Boki 1200 - 1500 Kotorski distrikt*, Pobjeda, 2006., u *Osvrtu na historiografiju* piše: „Koristili smo takođe bilješke don Gracije Brajkovića i njegovu kartoteku koje su bile korisno pomagalo u našem istraživanju. Ova kartoteka se nalazi u Biskupskom arhivu u Kotoru.“ Anita Mažibradić u radu *Stara porodica Smekja iz Perasta i njeni posjedi*, Boka 31, Zbornik radova iz nauke, kulture i umjetnosti, Herceg Novi, 2011., navodi: „Miho Penčić (Michele Pencich), takođe iz Perasta, upravljao je jednim kotorskim brodom, što pominje dokument od 6. XI. 1440. godine“, kao podatak iz regesta Gracije Brajkovića (IAK, SN XXIII, 256).

Ostavština obitelji Visković u Perastu ⁽¹⁰⁾

Piše:
Marija Mihaliček

Nekad bogata pokretna kulturna baština prikupljana u palačama pomorskih i plemićkih obitelji iz Boke kotorske osipala se i nestajala tijekom vremena. Ono što je ostalo poslije izumiranja nasljednika, migracija, ratova, potresa, a najviše nebrige za ovaj najosjetljiviji segment kulturnog naslijeđa, danas se samo malim dijelom sačuvalo kao privatno obiteljsko naslijeđe ili u fragmentima ako je naslijeđe postalo dijelom muzejske i arhivske građe u baštinskim ustanovama ili je kao dio crkvenih riznica postalo javno dostupno svjedočanstvo prošlosti...

Nepokretna imovina poznatih pomorskih obitelji – palače i kapetanske kuće – od ruševina sve više postaje dio suvremenog života, dobivajući nove namjene i turističku valorizaciju. To nije slučaj s pokretnim kulturnim naslijeđem koje je u tom pogledu na margini zanimanja i još nije prepoznato kao kulturna i muzejska vrijednost. Zato sam iznijela potrebu prezentiranja

primjera obiteljskih ostavština u primorskim mjestima Perastu, Dobroti, Prčanju i istaknula njihov značaj kao svjedočanstva pomorske tradicije, kulturološkog i civilizacijskog identiteta vlasnika, stanovnika ovog prostora. I ovaj segment naslijeđa dio je svjetske kulturne baštine koji zahtijeva adekvatnu zaštitu, održavanje i stvaranje uvjeta za prezentaciju u kulturno-turističkoj ponudi. Ipak, danas se može govoriti o izvjesnim pomacima u kulturnoj infrastrukturi u domeni muzejske prezentacije na području Kotora, ali bez vraćanja u funkciju Memorijalnog muzeja obitelji Visković u Perastu koji od 1979. godine ne postoji.

Kulturno-historijsko naslijeđe ove obitelji dragocjeno je i mora se konačno shvatiti da je nedopustivo razdvajanje bogate arhivske, bibliotečne građe i muzejskog materijala od ambijenta kome pripada, od obiteljske palače. To je moralna obveza društva prema onima koji su kulturnu baštinu stvaranu generacijama svojih predaka od XVI. do polovine XX. stoljeća ostavili da bude javno kulturno dobro u neodvojivoj cjelini. Arhitektonski kompleks Viskovića devastiran je desetljećima, a

vrijedne pokretnine pohranjene su u Muzeju grada Perasta. O palači Visković se posljednjih desetljeća razmišlja kao o nekretnini – ruševini koja ima veliku tržišnu vrijednost zbog njezina položaja i atraktivnosti, a da se zadovoljenje njezine memorijalne, historijske i kulturne vrijednosti rješava s nekoliko kvadrata „memorijalne sobe“.

Ostavštinu Viskovića prikazala sam i u svjetlu prioritnog razvoja kulturnog turizma, s golemim potencijalom koji nosi njezina jedinstvenost – spoj arhitekture i ambijentalnih vrijednosti i muzejskog, bibliotečnog i arhivskog sadržaja koji joj pripada, po čemu je jedinstvena u ukupnoj kulturnoj baštini Boke kotorske i države Crne Gore.

Revalorizacija kompleksa Visković: najstarijeg stambenog dijela jedne od najljepših primjera fortifikacije – kule, palače uobličene početkom XVIII. stoljeća i rekonstruirane i dograđene u XIX. stoljeću, bit će u potpunosti ostvarena samo preko ponovno uspostavljene izgubljene memorijalne muzejske funkcije i kulturnom namjenom za ostale prostore palače.

Za čitatelje Hrvatskoga glasnika HGDCG priređujemo serijal u nekoliko nastavaka iz magistarske teme „Porodična kulturna baština u turističkoj ponudi - Ostavština porodice Visković u Perastu“, koja je obranjena 2011. godine na Fakultetu za turizam i hoteljerstvo u Kotoru, a publicirana 2016. godine pod naslovom: „Ostavština porodice Visković u Perastu“, u izdanji OJU „Muzeji“ - Kotor, uz potporu Ministarstva kulture Crne Gore, po programu za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara.

Grbovi i zastave

Heraldički znak Viskovića, simbol plemstva dobivenog 1695. godine, varijanta je grba kasade Dentali, kojoj je porodica pripadala. Sačuvan je na nekoliko baroknih primjeraka u kamenu na palači, ali je uz zastave grb imao svoje mjesto i u eksterijeru.

Autor: Nepoznat
Vrijeme: XIX. st.
Tehnika: Kombinirana
Dimenzije: 26 × 40 cm
Inv. broj: 104

Popis predmeta iz 1970. br. 111. Veliki salon

Na crnoj pozadini, bogato ukrašen okvir, zlatnožute boje s volutama, krugovima i floralnim ornamentom ruže, sa strana i pri dnu. Na vrhu zlatna kruna s inkrustacijom manjih crvenih i većih zelenih oblika. Kruna ima devet krakova koji završavaju kružićima. Središnje polje je podijeljeno horizontalno: 2/3 polja u gornjem

dijelu je obojeno crvenom bojom i sadrži prikaz lava sa šestokrakom zvijezdom dok je u donjoj, plavo obojenoj trećini polja prikazana riba zubatac.

Medaljon je umetnut u sivi paspartu s ornamentom i postavljen u ukrasni ram.

Grb porodice VISKOVIĆ

Autor: Antonio Vallardi
Vrijeme: XIX. st.
Tehnika: Otisnut u boji, rukopis na papiru
Dimenzije: 42,5 × 29 cm
Inv. broj: 249

Popis predmeta iz 1970., br. 111, Veliki salon

Turska zastava

Vrijeme: XIX st.

Tehnika: vez sa srebrnim nitima na svili

Dimenzije: 90 × 110 cm

Inv. broj: nema

Popis predmeta iz 1970. br. 84. Veliki salon

Na crvenoj svili zapis iz Kurana arapskim pismom, izveden vezom na čitavoj površini. Uz gornji rub je naknadno bijelim koncem izvezeno velikim stiliziranim slovima:

„CO: ANNIBALE. VISCOVICH. ACRI. 1840.“

U gornjem desnom kutu bila je zakačena mala ovalna fotografija Hanibala Viskovića.

Prema tradiciji, zastavu je donio Hanibal Visković iz pomorske bitke za oslobođenje tvrđave u Akri (Sirija).

Dvije ukrasne zastave s grbom Austro-Ugarske monarhije

Vrijeme: XIX. st.

Tehnika: Vez sa srebrnim nitima na svili

Dimenzije: 90 × 110 cm

Inv. broj: Nema

Popis predmeta iz 1970., br. 84, Veliki salon

Grafike s historijskim motivima

Nekoliko grafičkih otisaka iz XIX. stoljeća u bogatim zlatnim ramovima ukrašavalo je prostor palače Visković. Riječ je o otiscima koji su prema slikarskim radovima rađeni u poznatim bečkim grafičkim radionicama.

Ovi radovi imaju vrijednost samo kao svjedočanstvo o popularnosti i opće prihvaćenom načinu ukrašavanja eksterijera u XIX. stoljeću grafičkim otiscima: litografijama i oleografijama koje su se tiskale najvećim dijelom u bečkim tiskarama i distribuirane pojedinačno ili u mapama (albumima). Grafički otisci bili su veoma prisutan ukras bokeljskih kuća u XIX. stoljeću, a ovome svjedoči upravo eksterijer palače Visković.

Huldigung der Catarina Cornaro

Autor: William Unger

Vrijeme: 1876. (Beč)

Tehnika: Grafika

Dimenzije: 23 × 59 cm

Inv. broj: 540

Popis predmeta iz 1970., br. 178, Mali salon

Raskošna kompozicija s mnoštvom likova u baroknoj odjeći, likovi prinose darove i klanjaju se Katarini Kornaro. Ona sjedi na uzdignutom prijestolju u ambijentu bogate arhitekture, draperija i mnoštva ukrasa.

Grafika je urađena prema poznatoj neobaroknoj slici „Venecija slavi Katarinu Kornaro“, čiji je autor austrijski slikar Hans Makart. Autor grafike William Unger je poznati austrijski grafičar koji je prenosio u različitim reproduktivnim tehnikama poznata slikarska djela.

**Der Commandant
von Pashiera**

Autor: Bachmann Hofmann
Vrijeme: XIX. st. (Beč)
Tehnika: Bojena litografija
Dimenzije: 30,5 × 35,5 cm
Inv. broj: 542

Popis predmeta iz 1970., br. 198, Hodnik

Von Mailand

Autor: Bachmann Hofmann
Vrijeme: XIX. st. (Beč)
Tehnika: Bojena litografija
Dimenzije: 30,5 × 35,5 cm
Inv. broj: 543

Popis predmeta iz 1970., br. 199, Hodnik

**Likovni radovi
kap. Krsta Viskovića**

Sljedeća tri rada su likovni radovi kap. Krsta Viskovića (1856. - 1913.), koji se amaterski bavio slikarstvom i kolorirao grafike iz porodične zbirke. Ovi radovi nisu evidentirani u popisu predmeta.

Pejzaž (Sulina)

Autor: Krsto Visković
Vrijeme: 1911.
Tehnika: Kombinirana na papiru
Dimenzije: 38 × 48 cm
Inv. broj: 537

Crnogorac na straži

Autor: Krsto Visković
Vrijeme: Početak XIX. st.
Tehnika: Kombinirana na papiru
Dimenzije: 47,5 × 25,5 cm
Inv. broj: 539

Zbirka diploma i arhivske građe (Povelje, rukopisne knjige na pergamentu, tiskane knjige – PAV)

Peraštani su u vrijeme vladavine Venecije (1420. – 1797.) bili poznati kao „čuvari zaliva“, odnosno branitelji mletačkog dijela Boke kotorske od Turaka koji su dominirali sve do kraja XVII. stoljeća obalom od Risna do Herceg Novog. Istaknuli su se na strani Venecije u ratovima koje je ova pomorska i politička sila vodila za prevlast na Mediteranu. U mnogim sukobima s piratima i gusarima na moru bili su akteri junačkih pothvata na svojim jedrenjacima, braneći imovinu i gole živote.

Mletačka Republika je Perastu, kao i drugim pograničnim krajevima (npr. Paštrovićima) i pomorskim općinama, davala privilegije koje su se ponajprije odnosile na olakšice prilikom žive pomorske trgovine, ali i na oblik političke samouprave. Mnoga priznanja koja su istaknuta pojedinci i porodice iz Perasta dobivali od Venecije sačuvana su na pergamentnim poveljama (diplomama) u Muzeju grada Perasta.

Peraške privilegije, 1540. - 1739.

PERAŠKE PRIVILEGIJE (POVLASTICE) su najvredniji arhivski izvor za praćenje i razumijevanje historijskog i privrednog razvoja Perasta za vrijeme vladavine Venecije. U porodičnoj arhivi Viskovića čuvaju se tri knjige prijepisa Knjige privilegija. To je najranija pomorsko-trgovačka povlastica s oslobađanjem plaćanja dažbina i novčanim nagradama. Perastu su još 1509. godine dodjeljivane određene povlastice. Međutim, nakon sudjelovanja Peraštana u obrani Kotora 1539. godine, Peraštani dobivaju prve značajne privilegije koje se odnose na potpuno oslobađanje od poreza na pomorsku tr-

Vrijeme: 1540. - 1739.

Tehnika: Rukopis, iluminacija na pergamentu

Dimenzije: 24 × 19 cm (kožni povež)

PAV: XLIII

govinu. Perastu se dodjeljuje godišnja nagrada od 200 dukata za razdoblje od 20 godina, kao i sloboda nošenja oružja na čitavom teritoriju Mletačke Republike, osim Kotora.

Peraške privilegije, 1540. - 1800.

Vrijeme: 1540. - 1800.

Tehnika: Rukopis, iluminacija na pergamentu

Dimenzije: 22 × 15 cm

(kožni povež sa zlatnim ornamentom)

PAV: XLI

Paštrovske povlastice

Vrijeme: Od navodnih privilegija Dioklecijana do 1632. godine

Tehnika: Rukopis, iluminacija na pergamentu

Dimenzije: 19 × 15 cm

PAV: XVI

Bašćanska ploča- dragi kamen hrvatskog jezika

Bašćanska ploča je starohrvatski spomenik, pisan prijelaznim oblikom glagoljice, oko 1100. godine. Pronađena je 15. rujna 1851. u crkvi sv. Lucije u Jurandvoru pokraj Baške na otoku Krku zahvaljujući bašćanskome kleriku Petru Dorčiću. Spomenikom je dokumentirano darovanje zemlje kralja Dmitra Zvonimira mjesnome benediktinskom samostanu. Original se čuva u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu, a u crkvi sv. Lucije nalazi se njezina kopija.

Piše:
Marjana Kremer/Matica

Značenje

Bašćanska ploča izvorno je bila lijevi plutej (u starokršč. i srednjovj. crkvama mramorna ili drvena ploča u oltarnoj pregradi koja je dijelila svetište od prostora za vjernike). Sa svojim značajkama odgovara tipičnim plutejima predromaničkog i romaničkog razdoblja na hrvatskoj obali. Teška je oko 800 kilograma, visoka 99,5 cm, široka 199 cm, debljina od 7,5 do 9 cm; isklesana je od bijelog vapnenca.

Ploča predstavlja značajan izvor za povijest hrvatskoga naroda, jezika i razvitak hrvatske glagoljice. Ona pokazuje suverenitet hrvatskoga

kralja Zvonimira kao donatora zemljišnoga posjeda na otoku. Godine 1851. župnik Petar Dorčić pronašao ju je ugrađenu u pod crkve te je o tome upozorio Ivana Kukuljevića Sakcinskog nakon čega počinje njezina restauracija i pokušaji čitanja njezina teksta. Najpoznatiji istraživači Bašćanske ploče su: Ivan Crnčić, Franjo Rački, Branko Fučić i Eduard Hercigonja. Istaknuti hrvatski jezikoslovac Stjepan Ivšić nazvao ju je dragim kamenom hrvatskog jezika.

Datiranje

U samoj Bašćanskoj ploči navodi se da je kralj Zvonimir darovao zemljište u prošlosti (v dni svoje). Crkva je zidana u vrijeme opata Dobrovita koji je živio u vrijeme kneza Kosmata koji je vladao Krajinom oko 1116. godine. Uzevši u obzir romanička obilježja same ploče, smrt kralja Zvonimira 1089. godine i vladavinu nad Krkom, Bašćanska ploča može datirati oko 1100. godine.

Transkripcija 13 redaka Bašćanske ploče na latinici, prema Branku Fučiću

Prijepis na suvremeni standardni hrvatski jezik:
Ja, u ime oca i Sina i Svetoga Duha. Ja opat Držiha pisah ovo o ledini koju dade Zvonimir, kralj hrvatski u dane svoje svetoj Luciji. Svjedoče mi župan Desimir u Krbavi, Martin u Lici, Piribineg u Vinodolu i Jakov na otoku. Da tko poreče, nega ga prokune i Bog i 12 apostola i 4 evanđelista i sveta Lucija. Amen. Neka onaj tko ovdje živi, moli za njih Boga. Ja opat Dobrovit zidaoh crkvu ovu sa svoje devetero braće u dane kneza Kosmata koji je vladao cijelom Krajinom. I bijaše u te dane Mikula u Otočcu sa svetom Lucijom zajedno.

ENGL.

The Baška tablet is probably the most famous monument of early Croatian literacy, dating approximately 1100. Its size and weight are impressive: 2x1 m, 800 kg. According to Branko Fučić and Eduard Hercigonja, the language of inscription is Croatian - Chakavian with elements of liturgical Church Slavonic, and the script is Croatian Glagolitic. In its third line we can read "Zvonimir, Croatian King so it is the oldest known document in which the Croatian name is written in Croatian language, and moreover, in Croatian Glagolitic Script. It was found in the church of St. Lucy in Jurandvor near Baška on Krk, the largest Croatian

island. Since 1934 the monument is placed in the main building of the Croatian Academy of Sciences and Arts. The Baška tablet has 402 characters and 107 words, and as such is the largest Croatian Glagolitic inscription from 10th-12th centuries. It served as the left side of the former closure screen which separated the church monastic choir from the space for congregation. Ivo Frangeš of the Croatian Academy of Sciences and Arts said the Baška Tablet is simultaneously document and monument, history and art, continuous present of our language and of our being, and that all in it is Croatian: its name, language, king, land and spirituality.

SERIJAL

GRBOVI KOTORSKE VLASTELE

XIV VIJEKA

(15)

Piše:**Jovan J. Martinović**

Za istoriju grada Kotora tokom prve polovine XIV vijeka neicrpno vrelo podataka čini prva, zapravo najstarija sačuvana knjiga kotorske notarske kancelarije od 1326 -1335. godine, te druga knjiga isprava za 1329. i period od 1332 – 1337. godine.

Ove dvije knjige, preklapajući se djelimično, pokrivaju razdoblje od 1326. do 1337. godine, a sadrže svaka po osam sveščica razne debljine, koje su ispisivali zakleti gradski notari.

Sadržaj notarskih isprava je izuzetno raznovrstan i zahvata sve oblasti života i društva srednjevjekovnog Kotora. Zapravo su ti unesci minijturni isječci svakodnevnog života visoko razvijene gradske komune Kotora u jednom re-

lativno ograničenom periodu, nešto poput kockica mozaika koje je moguće složiti u suvisle cjeline, kako bi se dobila jedinstvena i višeslojna slika života svih staleža kotorskog društva.

Podaci za plemićke porodice Kotora dobijeni su pažljivim čitanjem originalnih latinskih tekstova notarskih unesaka u kojima se kriju brojni podaci o svim vidovima aktivnosti za svakog pojedinog člana roda, te o rodbinskim odnosima i stepenu srodstva

među članovima pojedinih porodica, na osnovu čega su izrađena rodoslovna stabla. Takođe su doneseni i heraldički simboli, grbovi tih porodica sa opisima i grafički prikazanim bojama, te sa fotosima pojedinih sačuvanih primjeraka.

VLADE - BELEC

(VLADE-BELETIUS, BELLETIUS, BELEÇ, BELIÇE)

Do sada se smatralo da su porodice Vlade i Belec dva odvojena roda, od kojih je samo rod Vlade imao grb i po rome pripadao krugu kotorske vlastele, pa je čak i Jireček donio podatke odvojeno: za prezime Belec kaže da je u XIII vijeku u Dubrovniku postojala porodica

Belliçe, ali da su bili i plemići u Kotoru od XII vijeka, odnosno 1124. godine, do XIV vijeka, dok za prezime Vlade kaže da možda potiče od prezimena Lado ili od imena = Vladimir, Vladislav, te da su bili plemićka porodica u Kotoru u XIV – XV vijeku.

Međutim, pažljivom analizom podataka iz najstarijih notarskih knjiga Kotora ustanovljeno je da su prezimena Vlade i Belec ustvari identična i da se odnose na istu porodicu; tako je, na primjer, repertoar ličnih imena pod oba prezimena potpuno isti, naime, javljaju se samo muška imena Tripun i

Petar, sa istim imenima žena i djece, dok se s druge strane, u unescima zavedenim po redoslijedu istog dana, 4. XII 1326. godine, kao gradski sudija nazmjenično zapisani Petar Belec i Petar Vlade, koji su obojica nesumnjivo ista osoba, pa je time postignuta identifikacija.

Budući da se ni u Grbovniku kraljevine Dalmacije ni u zbirci grbova u Pomorskom muzeju u Kotoru ne nalazi grb porodice Belec, a iscrtan je u bojama grb porodice Vlade za koju smo utvrdili da je istovjetna sa porodicom Belec, to će se donijeti opis grba porodice Vlade, kako slijedi: sa sredine desne strane štita plave boje ulazi u polje desna čovječja ruka, obučena u crveni rukav do šake, u laktu savijena prema gore, sa dlanom okrenutim prema vani; ovakav grb ne postoji u Kotoru u tvrdom materijalu.

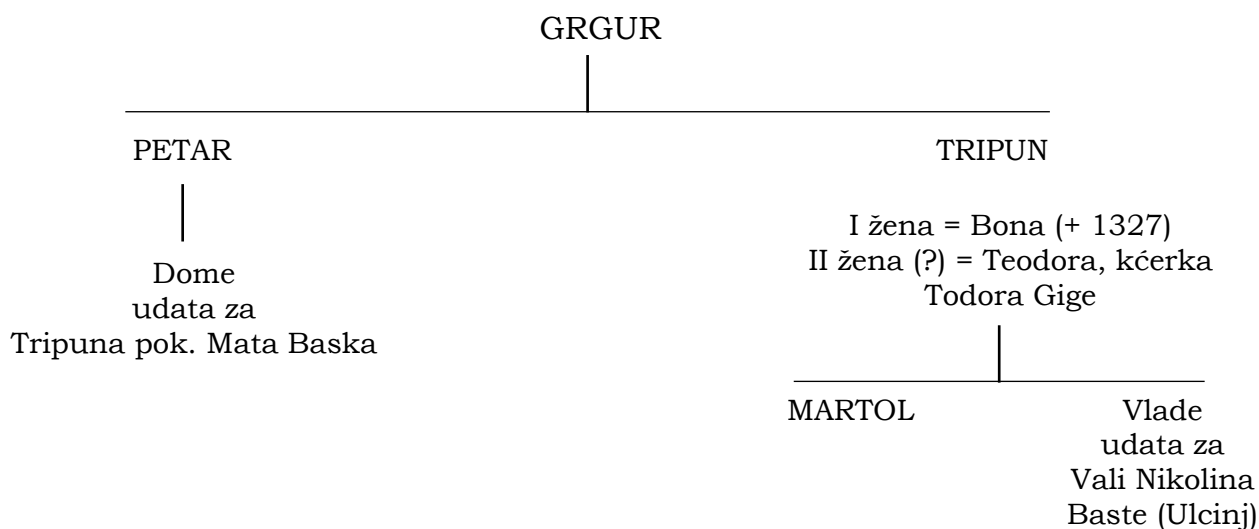
U unescima najstarije sačuvane notarske knjige nalazimo

upisana imena sljedećih članova porodice Vlade - Belec: oca Grgura, koji je svakako u to doba pokojni budući da se navodi samo u filijaciji svojih sinova: Petra Grgurova, sudije, oženjenog Marom sa kojom ima kćerku Dome, udatu za Tripuna pok. Mata Baske, te Tripuna Grgurova, oženjenog Bonom sa kojom ima sina Martola (Bartola) i kćerku Vlade, udatu za Valija Nikolinog Baste iz Ulcinja; međutim, pored ovih članova javlja se u nekoliko unesaka još jedan kotorski građanin prezimenom Belec, naime, pominje se njegova kuća i vinograd u Mržepu, ali ne i filijacija ili stepen srodstva sa ostalim članovima porodice, tako da se može pretpostaviti da je on pokojni brat Grgura Vlade - Beleca.

Na osnovu gornjih podataka može se uspostaviti sljedeće rodoslovno stablo kotorske plemićke porodice sa dvostru-

kim prezimenom Vlade-Belec uz, kako je naprijed rečeno, izuzetak Batale Beleca za koga se ne zna gdje i kako se uklapa u ovu porodicu:

(Po želji autora, tekst nije lektoriran.)

Pisma čitatelja

Naš sugrađanin Josip Usmiani iz Zagreba poslao nam je jedan interesantan prilog kojega Vam prezentiramo

Sergije Rainis

Neosporno je da su mnogi Hrvati iz Boke, posebice po rođenju Kotorani, pa i oni rodbinski vezani za Boku, svojim djelovanjem pridonijeli prepoznatljivosti hrvatske kulture kod nas i u svijetu. Jedan od takvih je i poznati hrvatski pjevač, učitelj glazbe i dirigent Sergije Rainis, kojemu ove godine obilježavamo stotu godišnjicu rođenja.

Sergije Rainis rođen je 4. studenoga 1919. godine u Kotoru, od majke Luidije Đide Rathman i oca Atilija. Od 1936. godine član je „Zagrebačkih madrigalista“. Jedan je od utemeljitelja i dirigent komornog zbora RZ-a. Godine 1951. diplomirao je na Muzičkoj akademiji u Zagrebu solo pjevanje (klasa: prof. Lav Vrbanić) i dirigiranje (klasa: prof. Mladen Pozaić i Slavko Zlatić). Bio je solist Opere HNK u Zagrebu (tenor u operama „Don Giovanni“, „Čarobna frula“, „Seviljski brijač“ i dr.). Pjevao je i u operetama u Zagrebačkoj komediji.

Na poziv violončelista Pabla Casals odlazi u Portoriko, gdje boravi od 1963. do 1981. godine. Profesor je pjevanja i zbornog dirigiranja na tamošnjem konzervatoriju te dirigent zbora i orkestra Festivala Casals, na kojem su nastupali i najveći solisti svijeta, kao Domingo i Bumbry. Vraća se u Zagreb i postaje dirigent i pedagog mješovitog zbora RTZ-a 1982. godine. Na RTZ-u utemeljitelj je vokalnih ansambala Lisinski i Sergije Rainis, te ansambala Dalmacija.

Dana 3. travnja 1997. u Hrvatskom glazbenom zavodu u Zagrebu uz ansambl „Collegium pro musica sacra“ maestro Sergije Rainis proslavio je 55. obljetnicu umjetničkog djelovanja. Prije koncerta novinar Večernjeg lista razgovarao je s cijenjenim dirigentom.

Nekoliko pitanja i dio odgovora iz tog razgovora:

Večernji list: Koji koncert evocirate svečanim nastupom?

Sergije Rainis: Sjećam se nastupa iz 1942. u oratoriju „Semele“ od Händla, koji je Mladen Pozaić predstavio kao operu u HGZ-u. Režirao je Habunek, pjevao sam glavnu ulogu Zeusa.

Večernji list: Kako ste napustili Zagreb?

Sergije Rainis: Maestro Antonio Janigro me 1963. zapitao želim li biti profesor na konzervatoriju u Portoriku. Janigra je slavni Pablo Casals pitao ima li Hrvatska dirigenta koji je i stručnjak za instrument. Potpisao sam ugovor na dvije godine, a ostao osamnest. Mene kao Hrvata na radu u Portoriku najviše je iznenadilo te ispunilo ponosom kada je na konzervatorij došla komisija vidjeti tko će od profesora morati na magisterij. Pitali su me gdje sam studirao i kad su čuli da imam diplomu zagrebačke Muzičke akademije, rekli su da ne trebam magistrirati. Bio sam ponosan što je glas o ugledu naše Akademije dopro tako daleko.

Večernji list: Što ste najradije dirigirali?

Sergije Rainis: Volio sam veća djela. Jedno takvo je oratorij Božidara Širole „Život i spomen slavnih učitelja svete braće Ćirila i Metoda“. Dirigirao sam i djela Monteverdija, Verdija, Lukačića.

Večernji list: Slavljenički koncert je raznolik?

Sergije Rainis: Program je kontrastan kako bismo pokazali da ljudi na svijetu različito slave Boga. Bog može biti slavljen i plesom. Počinjem sa „150. psalmom“ Papandopula. Slijedi „Ave Maria“ Pere Gotovca za ženski zbor. Muški zbor izvodi „Oče naš“ Lisinskoga. Prvi dio završava s tri stavka Širolina oratorija. Zatim mladi skladatelj Anđelko Igrec izvodi svoje kompozicije. Na kraju koncerta je Ramiresova „Misa criolla“. Prvi i zadnji stavci te mise su europski. „Glorija“, „Credo“ i „Sanctus“ puni su ritma, udaraljki. Kreol je mješavina mulatkinje i Europljanina. I ta je misa takva. Prvi i zadnji stavak je Europa, a središnji dio mise Latinska Amerika.

Maestro Sergije Rainis primio je mnoge nagrade za svoj umjetnički rad i doprinos. Umro je u Zagrebu 1. lipnja 2008. godine.

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Časopis Hrvatski glasnik, izdavača Hrvatskog građanskog društva, jedino je glasilo Hrvata Crne Gore. Bavi se temama važnim za život hrvatske zajednice u Crnoj Gori: političkim, gospodarskim, društvenim, kulturnim, povijesnim... ali je i u stalnoj misiji povezivanja dvaju država Hrvatske i Crne Gore

Distribuirana se u Crnoj Gori, Hrvatskoj, Europi, SAD, Kanadi, Australiji...

Otvoreni smo za suradnju, sugestije i dobronamjerne primjedbe.

Nastojimo da svaki sljedeći broj uradimo bolje i kvalitetnije, sa raznolikim i zanimljivim sadržajem.

Budite i dalje s nama, šaljite Vaše priloge, budite i Vi jedan od kreatora našeg i Vašeg lista!

ČASOPIS MOŽETE PRONAĆI:

- U katedrali sv. Tripuna u Kotoru
- U uredu HGD CG
- U Tivtu kod Andrije Krstovića

Tiskanje časopisa potpomogli:

FOND ZA ZAŠTITU I OSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA CRNE GORE • GRAD DUBROVNIK
• DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA • TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA •
ZRAČNA LUKA DUBROVNIK • MERCATOR CRNA GORA – IDEA • SREDIŠNJI DRŽAVNI URED
ZA HRVATE IZVAN R. HRVATSKE • INA CRNA GORA

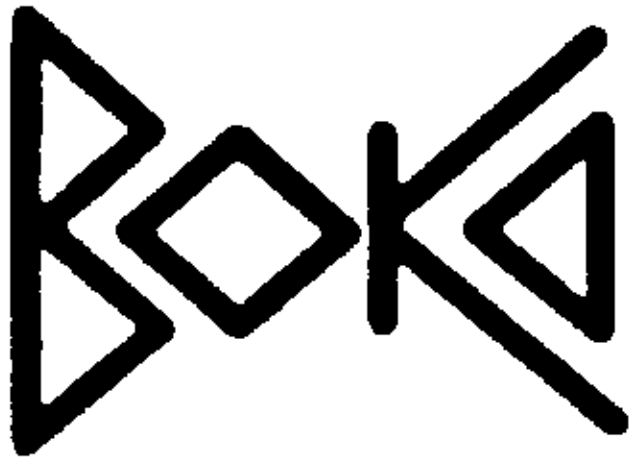
MEDIJSKI PARTNERI

99,0 MHz i 95,3 MHz

LOKALNI JAVNI EMITER RADIO KOTOR

S ponosom nosimo ime svoga grada!

**Boka Aluminium Windows Pty Ltd,
SYDNEY, Australia**

INIA
CRNA GORA

ZG

CROATIA
Full of life

ZAGREB

GRAD KULTURE / CITY OF CULTURE

pogledajte poslušajte osjetite / see listen feel

ISKORISTITE
MOGUĆNOSTI
KOJE VAM PRUŽA
ZAGREB CARD

USE THE
POSSIBILITIES
OFFERED BY
ZAGREB CARD

tel. + 385 (0)1 481 40 51

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA
ZAGREB TOURIST BOARD

infozagreb.hr